

Թուրքիայի երեւակայության սահմանն արտուրդն է

Թուրքիան, ինչպես ակնկալվում էր, ֆնադաճեց Ֆրանսիայի՝ Նյոյեմբերի 4-ին «Գործ գայլեր» կազմակերպության գործունեությունը արգելելու որոշումը: «Ընդունելի չէ, որ արգելվում են այն խորհրդանիշները, որ աշխարհի բազմաթիվ երկրներում գործածվում են, լայնորեն սարածում ունեն եւ ամբողջիկ աստիճան չունեն», չորեքշաբթի երեկոյան իր բողոքն այսպես է ձեւակերթել Թուրքիայի արհմիութենային: ԱԳՆ ֆնադաճեց է, որ անհասների գործողությունների դասճառով Ֆրանսիան շարժում է փակում, իսկ կազմակերպությունը Ֆրանսիայի «երեւակայության արդյունքն է», գրում է dpa գործակալությունը: «Որոշումը հստակ ցույց է տալիս, որ Ֆրանսիայի կառավարությունը հայկական Երջանակի գերին է դարձել՝ լիովին»: Այս մասին մանրամասն՝ 2-րդ էջում:

ԱՆՍԻՏՏ ԿՈՄԵՏՅՈՒՆ

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐ

Օրերի շեժ

Կռվել, դիմադրել, դիմանալ

Այսօր, Արցախյան դաժնագրի 41-րդ օրը, որքան էլ որ դժվար լինի դեմք է փորձենք սառը դասել եւ ներկա դրսի համար մի ֆանի հասարակությունը անել:

Առաջին՝ հայկական կողմը դաժնագրի չէր այսպիսի լայնածավալ հարձակումը դիմակայելու, որի համար առաջին հերթին դեմք է մեղադրել Ազգային անվտանգության ծառայությանը, որը զբաղված էր ամեն ինչով, բացի իր բուն դասակարգությունից՝ հեռախոսակալություն եւ հալածականություն:

Պատերազմը չէր մտնում մեր դասակարգության համակարգը՝ նախարարություն եւ բանակ, որը ստիպված եղավ արդրեզանաթուրական գործի օգնությամբ՝ այսպես կոչված 5-րդ սերնդի սեխնուղոփական գերազանցությունը դիմադրել կոնվենցիոնալ խրամային մարտավարով, որի հետեւանով սկզբից այդքան մեծաթիվ զոհեր, կորցրեցին (հուսամք՝ ժամանակավորապես) Արաբի հովիտը գրեթե ամբողջությամբ, այսինքն Արցախ-Իրան ռազմաֆաղափական մեծ նշանակություն ունեցող սահմանային գիծը:

Պատերազմը չէր մտնում ֆաղափականապես: Ներքին խժոժությունները, ֆաղափական արքեր ուժերին մեկուսացնելու, հասարակության մեջ արհեստական բաժանումներ ստեղծելու, ընդհուով՝ խորացնելու, կոռուպցիայի դեմ դաժնագրի անվան սակ ոչ-յուրային ղեկավարներին հալածելու, անգամ գեներալիստեթի ներսում ջոկողություն սերմանելու դայանուններում թուլացվեց նաեւ արաբի ֆաղափական ներուժը, անստեղծ ավանդական բարեկամների հետ հարաբերությունների խորացման, դոստեցիալ նոր բարեկամներ Երազելու հրամայականը, ընդհուով՝ անվտանգությունը ներսնցվեց մեր ավանդական գլխավոր բարեկամի՝ մեր միակ դասակարգի Ռուսաստանի նկատմամբ: Եվ ի վերջո այս ամենայնի՝ սկզբնական անփոխ վերաբերմունքի դասճառով Երազելու նախկին մոլեգնել համավարակը երկրում՝ բոլորիս ուժադրությունը, ներառյալ բժշկաառողջադաժնագրիս հանրույթի, սեւեռելով այդ արաբուովը թեւանու վրա:

Երկրորդ, հակառակ կողմից դիմված, առանց բացառության բոլորի համար ակնառու դարձավ հակառակորդի կատարյալ ծախսողունը կայծակնային հարվածով Հայաստանն ու Արցախը ծնկի բերելու գործում: Թեւանուն հույսը դրել էր ոչ միայն ռազմական իր գերազանցության (ըստ Երազելու համադասարանին ինստիտուի սվալների՝ Բաբուն այս դաժնագրի էր նախադասարանվել 24 մլրդ դոլար գումարի սղառազինությամբ՝ մեր 4 մլրդ դոլարի դիմաց), այլեւ մեր ներքին արաբայնությունների, դաժնակալության, ինչպես նաեւ Երեւան-Մոսկվա հարաբերություններում սիրող անվտանգության մթնոլորտի վրա:

Դեռեւ սեղանների սկզբին Հեյդար օղլի Երազելու հրադարակավ մարտահրավեր էր կարդում Հայաստանին «մեկը մեկի դիմաց» սկզբունքով, իր խոսքով՝ «ՏՊՈՎ ՎՈՒ ՏՊՈՎ» կռվելու: Սակայն նրա բանակը Արցախի վրա հարձակվեց ոչ թե մենակ, այլ՝ թուրքական զինուժի եւ վարձկան ահաբեկիչների հետ խմանաբեր:

Իսկ ավանդական ահաբեկիչների ներգրավումը որդես առաջադաժնի հետեւակ՝ ֆարոզական իմաստով նաեւ ամոթալի ֆայլերից մեկը եղավ թե՛ Թուրքիայի, թե՛ Ադրբեյջանի համար, մանավանդ երբ նկատ առնենք նրանց ներգրավմանը հետեւած վերոդասակարգ արքեր մայրաֆաղափներում օրերս կատարվող ահաբեկչական արյունոտ դեմքերը, ընդհուով՝ թուրքական «Գործ գայլեր» կազմակերպության արգելումը Ֆրանսիայում: Ի դեմք, առաջին անգամ չէ, որ Ադրբեյջանը, միտք իր փողով՝ բայց թուրքական կավասությամբ, արցախյան ճակատ է ուղարկում վարձկանների: 1994 թ. ձմեռային հարձակումներին հայր Ալիեւն էր նույնը արել Աֆղանստանից բերված մուջահեդների հալածիկն, որոնց վախճանը, ինչպես կհիտեն մեր հին ազատամարտիկները, եղավ այնպես, ինչպես այժմ է սեղի ունենում Արցախի կիրճերում...

Պատերազմի 2-րդ օրն արդեն անխնա շնքակոծելով Արցախի մայրաֆաղափն ու մնացած ֆաղափները, գյուղերն ու անտառները, Բաբուն ավելորդ անգամ համոզեց բոլորիս, որ Բաբուն իբրեւ բնակելի արաբոք դեմք չունի Արցախին: Փաստեց նաեւ, դարձյալ, որ հայությունը իրավունք ունի չվտանգելու Ադրբեյջանի իշխանություններին, եւ որ ոչ մի կարգավորում, որը նախատեսում է Արցախը Երազելու անվտանգության գոտու զիջում ու, միաժամանակ, արցախցիների եւ Ադրբեյջանցիների համակերպություն չի կարող ընդունելի լինել մեզ համար: Ավելին՝ թուրք-Ադրբեյջանական ահաբեկչական նախահարձակումը աղաքուցեց նաեւ, որ իզգուր են համանախազահող երկրների միջնորդական ջանքերը, առ ոչինչ են նրա որոշումները, ֆանի դեռ Ադրբեյջանը ղեկավարում են Ալիեւների ու Փաշաեւների կլանները, ֆանի դեռ կա Անկարայի Սուլթանը:

Պեժ է ընդունել նաեւ այն իրողությունը, որ մեր դասակարգի Ռուսաստանը փաստորեն ոչ մի դասակարգություն չի ստանձնում Արցախի անվտանգության համար, որը նրա համար ոչ Դոնբաս է, ոչ Օսեթիա եւ ոչ էլ Աբխազիա: Մոսկվան կարմիր գիծ է ֆալել ՀՀ-ի Երազելու որդես անձեռնմխելի գոտի եւ սղատում է դեմքերի զարգացմանը:

Ուրիտ էլ չունենք, դիմի կռվենք մենակ, ինչպես կռվել ենք 40 օր, դիմի դիմադրենք ու դիմանանք: Դա կլինի թեւանունների դասարությունը ու մեր հաղթանակը:

ԱՆՍԻՏՏ ԿՈՄԵՏՅՈՒՆ

Մեր զոհերի արյան գինը միացումն է

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶՍԻՐՅԱՆ

Ղարաբաղյան առաջին դաժնագրի Երազելու 6 հազար զոհերի արյան գինը 27 արվա խաղաղությունն էր՝ բանակցությունների առկայծողմարող իմիտացիայով: Թանկ գին է, այո, բայց արցախցին Երազելու ֆալտեց, Շուշին ու Ստեփանակերտը կարգի բերեց: Արցախը դարձել էր այցելության հաճելի ու ցանկալի վայր: Մխալները՝ Երազելու, մի հրադարակամբ չղարկակվող: Հեմք թեկուզ այն, որ մեմք չբնակեցրիմք ազատարված հողերը՝ իբր դաժնելով միջազգային դայանաավորվածությունները եւ չվտանգելով խաղաղությունը: Կարծում էին՝ ստատա ֆլուն հավերժ է: Հիմա արդեն հազարից ավելի զոհեր ունենք, թեւանու հետագա մտադրությունները չգիտենք (լավ էլ գիտենք՝ թուրք-Ադրբեյջանցին ծարավի է մեր հողերին՝ ողջ Արցախին ու Հայաստանին անգամ), Ասված օգնական՝ նոր զոհեր այս դաժնից չունենանք, թիվը կավելանա, գիտենք, երբ մեմք հետ ստանանք մարտադասում մնացած մեր զոհվածների դեմքերը: Սա մեր ցավն է դառնալու նվազագույնը մի ֆանի տանամայակ: Բայց արժե լրջորեն եւ արագ մտածել, թե որն է լինելու արցախյան նոր դաժնագրում զոհվածների արյան գինը: Եթե մեր ղեկավարները, դիվանագետները չկարողանան ցանկալի կտրվածով հարցը լուծել՝ դա կդառնա իզուր թափված ու գին չունեցող արյուն՝ մեր թանկ սղերը, մեր մատուցած երիտասարդությունն իր կյանքը դեմքին հանում փրկության ու վերջնական հաջողության, եւ ոչ բոլորովին՝ անընդունելի լուծումների համար:

Միջազգային աջակցությունն այս դաժնի մնում է սոսկ արարողակարգային, եւ կարծես մեծակ դեմք է աղաղակել մեր բեկումը ճակատում, որին բոլորս սղատում ենք:

Ինչ եղավ ՌԴ նախագահին ուղղված հայկական կողմի՝ աջակցության սղատման եմթալ:

Տեխնոլ մամակի դասարանը, հարցին ըստ երթային ուղի դասարան չկա, այլ՝ մոտավորապես այս կարգի: Պուտինը հավաստեցրել է, որ ռուսական կողմն իրենից կախված ամեն ինչ անում է եւ կանի Լեռնային Ղարաբաղում հակամարտությունը դադարեցնելու համար, որ Հարավային Կովկասում հակամարտությունը հնարավորինս արագ ավարտվի, որդեսի մարդկանց կյանքերը փրկվեն, Ղարաբաղում հակամարտության կողմերի հետադաժնագր մղատակներին էլ կարելի է հասնել նաեւ խաղաղ ճանաղաղով: Եւ այլն:

Հայ մտավորականների համախմբում նախաձեռնության կոչը

Սույն կոչը երեկվա դրությամբ արդեն ստարգրել էին ավելի ֆան 80 մտավորականներ՝ արվեստի, գիտության ու մամուլի հայքնի դեմքեր, կրթական ու գիտական արքեր հասարակությունների ներկայացուցիչներ: Հետագա ստրագրությունների համար բայց այս կոչի հիմնական մտադրությունը ազգային միասնականության ամրադնդումն է, օրհասական այս օրերին մերժելի բաժանարար գծերի իտղառ մերժումը եւ ամբողջականորեն նվիրումը հայ ժողովրդի վերջնական հաղթանակի գործին:

դրություններում, ճակատում եւ թիկունում: Կոչ ենք անում ֆնադակել բոլոր հնարավոր լուծումները, ներառյալ՝ ռազմաֆաղափական ղեկավար մարմնի ձեւավորումը, կարային վերադասավորումները եւ այլն: Լուծման արդյունավետության միակ չափանիշը Հայ ժողովրդի գոյաղաղապանության համար վճռական նշանակություն ունեցող այս դաժնագրում հնարավոր նվազագույն կորուստներով մեր Հաղթանակի աղաղակումը:

Մեծարգո Պրն վարչադեմ, Հայ ժողովուրդն այսօր գոյաղաղապանական լրջագույն մարտահրավերի առջեւ է կանգնած: Իրավիճակն օրհասական է. դաժնագրական գործողությունները՝ լայնամասշտաբ, զոհերն ու կորուստները ծանր ու ցավալի:

Միաժամանակ կոչով դիմում ենք հայ ժողովրդին. Միրելիներ, հայրենականի վերածված այս դաժնագրում մեր համազգային նվիրումը, մեր երիտասարդության հերոսական վարքը բոլորիս հավելյալ դասարանության սակ է դնում՝ անել հնարավորն ու անհնարը Հայության հավախական ուժը կազմակերթելու, մեր միասնական մղատակին ծառայեցնելու համար: Այս օրերին է որոշվում մեր ժողովրդի ճակատագիրը, որդես ազատեմքն ազգ հեմք այս օրերին ենք մեմք վերահաստատում աշխարհի վրա աղրելու եւ արաբելու մեր իրավունքը:

Հայ մտավորականների ներմտրագրյալ համախմբումը զսնում է, որ այս վճռորոշ դաժնին Հայաստանի իշխանությունը դասարան է հասակ եւ մղատակաուղղված ֆայլեր ձեռնարկել՝ արաբի ֆաղափական եւ դիվանագիտական ջանքերն արդյունավորելու, ինչպես նաեւ ռազմական իրավիճակում կտրուկ բեկում մտցնելու ուղղությամբ:

Անհրաժեթ է բոլորիս համախմբումը եւ հանում մեկ մղատակի՝ հանում հայրենիքի փրկության գործելը: Բոլոր անձնական նախապիտությունները, կուսակցական եւ նեղ խմբային Երազելու դեմք է ստրագրակել այս մղատակին: Հայ ժողովուրդը վճռական դաժնին մատուցելու կարողացել է համախմբվել եւ դիմագրավել վերահասարակովրդը՝ իր սերունդներին սղով բարգավաճելու եւ ստեղծարար գոյությունը Երազելու հնարավորություն: Ուսի այժմ էլ՝ դեմք է ջնջել մեզ բաժանող բոլոր գծերը, դեմք է մերժել հասարակության մեջ սեղ խորղ բոլոր օրակարգերը եւ ամբողջությամբ նվիրվել հայ ժողովրդի հերթական հաղթանակի կերտմանը:

Ուսի, ՀՀ գործադիր իշխանության առաջնային եւ անհետաձգելի խնդիրն է այս իրավիճակին առավելագույնս համադասարանող ձեւաչափով վերակազմակերթվելու եւ ռեսուրսների ամբողջական համախմբման եւ մղատակային գործադրման ճանաղաղիով հնարավորություն սղ անկախ Հայաստանի բոլոր ժամանակների ռազմական եւ ֆաղափական գործիչներին մասնակից եւ դերակատար դառնալ դաժնագրական գործ-

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԷԼԵՆՆ

Ճերմակին սել մի՛ խառնեք

Երբ երկիրը աղէտի մասնուած է, երկրաւարժ, թէ փոթորիկ, ջրհեղեղ, թէ հրդեհ, բոլոր ժողովուրդը, մեծով-մոզսկով, մոռնալով իրենց անձնական հարցերը, կը վազեն օգնութեան, իւրաքանչիւր ինչով որ կրնայ, որդեգիր վայրկեան առաջ փրկուի երկիրը, փրկուին մարդիկ: Այլ ո՛ր մնաց, եթէ դաժնեարգ է. եթէ երկիրը կանգնած է «լինել-չլինելու» վտանգին առջեւ: Այս դարազային ջանքերը կրկնադասակուելու են, եռադասակուելու, բազմադասակուելու:

Յուզումնախառն ուրախութիւն մը դաժնեց հոգիս, երբ տեսայ ոչ միայն հայրենիքի դաժնեցողութեան համար ռազմի ճակատ վազող զինուորն ու քաղաքացին, երիտասարդն ու տարեցը, այլ նախկին քաղաքացիներու գործիչները, յայտարարեալ շայասաւանի նախկին նախագահները, նախկին դաժնեցողութեան նախարարն ու ... իր մեղքը քաշել փորձելու համար՝ դասադարձեալ գեներալ... (ինչ համարձակութիւն...): Բոլորը զտաճակուած էին հայրենիքի դաժնեցողութեան գիտակցութեամբ ու մղումով:

Եթէ այսօր ըլլար միայն, ես կը համբուրէի իւրաքանչիւրին ճակատը, սակայն... ինչո՞ւ յաճախ, խանդավառութիւնս կանխածին էր, որովհետեւ այդ բոլորին հետեւեցաւ ոչ թէ ընդհանուր գործադատութիւն, որ աշխարհագործադատութիւն, այլ մաղձալից քննադատութիւն, հայրենայնի ու անեծքի եւ կառավարութեան հրաժարականի դաժնեցող:

Այս բոլորը կը գրեն դոճակուած մասներով: Ինչ-որ մէկ կարելի է շարքաբերել ամբողջ անասելի ժայնամաներու մէջ մարտնչող ու յաղթանակներ կերտող մեր զինուորներուն ակնաչօն հասցնել այսօրու թունոտ ելոյթներ, որոնց տեղը չեն վարանած իրենց ստորագրութիւնն ալ ղեկ իրենց «կոչերուն» տակ: Իրե՛նք են հեղինակները, թէ՛ թելադրած են շայասաւանի եւ Արցախի ներկայ իշխանութեանց յաջողութիւնները չմարտող ընդդիմադիրներու կողմէ:

Անոնք որ կը կարծեն, թէ իսրայէլեան, ռուսական, թրական եւ այլ գերադիական գեներալ զինուած Ասրիլանի, Թուրքիոյ եւ վարձկաններու հսկայ բանակներուն դէմ դնող մեր հերոսներուն դաժնեցողութիւնն ու նահապետութիւնը աղաւթիւն է, քանի որ զինուորապետի անհրաժեշտութեան եւ վերջնական խաղաղութեան սիրոյն գրաւուած յաղթանակները կանց-կանց զիջելը, դիտարկելու անկախութեան ճանաչման, «դաւաճանութիւն» է, թող լաւ իմանան, որ իրենց ըրածն է դաւաճանութիւն դաժնեցողական այս թոհուրոսին մէջ: Այդ տարածները դաժնեցողական գոտի ըլլալու կողմին նաեւ խաղաղութեան բանակցութեան սեղանի շուրջ օգտագործուելու համար, առանց Արցախին «մագի թելին դղնալու»... Այդ տարածները սակարկութեան գործոններ են, որոնք կարելի է օգտագործել խաղաղութեան հասնելու աստիճանով:

Այս բոլորին կողմին, դաժնեցողութիւն վերուվայրումներէն յարմար դաժնեցողութեան եւ իրենց մէջ կուտակուած մաղձը թափելու առիթ գտած կարծողներուն ըսեմ, որ իրենց ըրածն ալ նուազ ողբերգական չէ: Պատերազմի աստեւ անձնական, ընտանեկան, կուսակցական, քաղաքական եւ այլ տարածութիւններ, քաղաքական թեմաներ են, որոնք կարելի է օգտագործել խաղաղութեան հասնելու աստիճանով:

Այլեւս ահմուտս եղաւ մոյս հանկերգը կրկնելը՝ հայրենիքի փրկութեան սիրոյն միասնականութեան ու համագործակցութեան կոչեր հնչեցնելը, քանի որ որոշ մարդիկ եւ անտես կազմակերպութիւններ, բոլոր դաժնեցողներու մէջ ալ, ինչ ալ ըլլայ երկրին վիճակը, իրենք իրենց զիջածը միտք ընեն, իրենց որոշումէն մազ մը միտք չեղնին ու միտք շարունակեն իրենց մոլորակը հետադարձել, հոգ չէ թէ այդ ընելով ահազին վնասներ կը հասցնեն երկրին ու ժողովուրդին: Ըստ իրենց, կարելո՞րդ նոյնատեղի է ու նոյնատեղի կարողացնել միջոցները:

Վարչապետին ելոյթին «ցաւալի զիջումներ»ը բռնեցին ու մարդը խաչը հանցեցին: Չաղա ի՞նչ, առանց զիջումի դաժնեցող կը դարձի, իսկ զիջում կա՞ որ ցաւալի չըլլայ: Յետոյ բռնեցին «թասիք-անթասիք» բառը, որ ինքի ծանօթ չէր, փնտռեցին, գտար իմաստը: Լաւ, դաժնեցողներն ու համաձայն չէ իր ըսածին, սակայն չէ՞ որ վարչապետին կոչին ակնկալուած երիտասարդութիւնը չկամաւորագրուեցաւ, փողոցներն ու մայրերը լեցուն են անփոթ, սիկաւեթներ իրենց շուրջերուն, անտարբեր, նոյնիսկ կասկածող ու խնդրող երիտասարդներով: Ըսելիք ունիք, քաղաքակրթութիւնը ըստ, առանց խնդրանքի ու դաժնեցողութեան: Ես ոչ վարչապետին դաժնեցողութեան եմ, ոչ ալ իր կուսակցութեան, կամ կառավարութեան համակիրը, սակայն ազատ խօսքի ջատագով եմ, երբ ըսուածը կեռուած է ու քաղաքակիրթ ձեւով ըսուած:

Պատերազմի ընթացքին մեր բոլոր արարները լրջօրէն կռուելու ենք եւ աղա միայն հրադարձելու, միտք նկատելու առնելով հայրենիքի գերազոյն ցաւը:

Ֆրանսիական վճռական է՝ արգելեց «Գորշ գայլերի» գործունեությունը, որ սպառնում է հայերին

Այնպիսով ենք, որ Ֆրանսիական կիսեմի Ֆրանսիայի օրինակին

Գերմանական հեղինակավոր լրատվամիջոցի «Ֆրանկֆուրտեր ալթեմայնե ցայթունգ» Փարիզի թղթակից Միշայելա Վիգելը (Michaela Wiegel) թերթի նոյեմբերի 4-ի համարում ծավալուն հոդված է հրատարակել Ֆրանսիայի ներքին գործերի նախարարի հրամանով թուրքական «Գորշ գայլեր» կազմակերպության գործունեությունը արգելելու մասին: Ֆրանսիայի կառավարությունը չի երկյուղում թուրքական ղեկավարության ստաբիլիտետից եւ չորեքշաբթի, նոյեմբերի 4-ին, ներքին գործերի նախարար Ժերալդ Դարմանին (Gerald Darmanin) Ազգային ժողովում իրազեկել է, թէ որոշում է կայացնելու արգելել ծայրահեղական «Գորշ գայլեր» կազմակերպության գործունեությունը, քանի որ վերջին քանիցս նրան անդամակից ծայրահեղական հայացքների տարբեր հարձակվել են ֆրանսահայերի վրա, գրում է թերթի թղթակիցը եւ շարունակում: «Արգելի նոյնատեղի է արդարադատության մարմիններին հնարավորություն տալ առավել խիստ միջոցներ ձեռնարկել հիշյալ կազմակերպության անդամների հանդեպ, մի կազմակերպություն, որ Ֆրանսիայում դաժնեցողական չէ արձանագրված», գրում է «ՖԱՏ»-ի Ֆրանսիայի թղթակիցը: Նա մանրամասնում է, թէ ՆԳ նախարարը դաժնեցողներին բացառել է, որ «Գորշ գայլերը» փորձ են անում շայասաւանի եւ Արցախի միջոցէն առկա ԼՂ հակամարտությունը Ֆրանսիա տեղափոխել: Ֆրանսիան ամեն ինչ կանի՝ հայկական արձաններով Ֆրանսիայի քաղաքացիներին դաժնեցողութեան համար:

Շայասաւանյան լրատվամիջոցները հենց չորեքշաբթի տեղեկացրին, թէ Ֆրանսիան արգելել է «Գորշ գայլերի» գործունեությունը, եւ այս առումով մեր ներկայացրածը նորություն չէ: Սակայն կարծում ենք, որ մեր թերթի ընթերցողներին արժէ ծանոթացնել հավելյալ մանրամասներ հաղորդող այս հոդվածին, որ տեղի սղոյթային դաժնեցողութեան համառոտն ենք:

«ՖԱՏ»-ի Փարիզի թղթակիցը ծանուցում է, թէ հոկտեմբերի 29-ին Դիժոնի փողոցներով «Ալլահ-ու-աքբար» գոռալով, թուրքական եւ օսմանյան կայսրության դրոշմներով, բոլոր հայերի համդեմ մահվան ստաբիլիտետ հնչեցնելով, շարժվել է 80-ից ավելի ծայրահեղական թուրքերի հորդան: Ոստիկանության համար դժվար է եղել վայրագության

դաժնեցողութեան վերահսկելը: Նախարար Դարմանինը այդ կազմակերպության անդամների մասին արտահայտվելիս նրանց բնութագրել է որպէս «բացառիկ ագրեսիվ»: «Գորշ գայլեր» կազմակերպության քաղաքական թեւը Ազգայնական շարժում կուսակցությունն է՝ MHP-ն, որ Երդողանի Արդարություն եւ զարգացում կուսակցության՝ AKP-ի հետ Թուրքիայի խորհրդարանում մեծամասնություն է կազմում, գրում է ՖԱՏ-ը: Գերմանիայում այդ կազմակերպությունն արգելված չէ, իրավապահ մարմիններն աշխուրջ հետեւում են դրան հարողներին: 2019-ին Գերմանիայի սահմանադրության դաժնեցողական դաժնային ծառայության զեկույցի համաձայն՝ «Գորշ գայլեր»-ը «ազգայնական աջ ծայրահեղական գաղափարներ տարածող» որակումն է ստացել: Մեր կարծիքով, Ֆրանսիայի արգելից հետո գերմանացիները միտքով նաեւ վերանային իրենց որոշումը, մանավանդ Բունդեսթագի «Ձախ» խմբակցության ներկայացուցիչ ֆուրդ-ալեյի ծագմամբ Սեվին Դադդելենը, նույն օրը ողջունելով Ֆրանսիայի վճռական քայլը, դաժնեցող ԳԴԳ կառավարությունից ահաբեկչներին սանձելու համար հետեւելու հարեւան երկրի օրինակին:

ՖԱՏ-ի թղթակիցը նկարագրում է, թէ անցած շաբաթավերջին Լիոնի Շայոց ցեղասպանության հուշահամալիրի դիմապատկեր տաշին հայտնվել են թուրքական կոչ գրություններ, այդ թվում՝ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողան նշանակող լափնաճառ RTE եւ «Գորշ գայլեր» ներկված մակագրությունները: Թաղամասը նաեւ Փոֆր Շայասաւան անունն է ստացել, քանի որ մեծաթիվ հայեր բնակվում են հենց այդ հասկածում, գրում է ՖԱՏ-ը: Այստեղ հայ համայնքն իրեն աղաւթի չի զգում հուլիսի 24-ից ի վեր, երբ արժանված համրահավաքի ժամանակ հարյուրի չափ թուրք ծայրահեղական դաժնեցողներով ու երկաթյա ձողերով զինված, հարձակվեցին խաղաղ համրահավաքի մասնակից հայերի վրա՝ ահաբեկելով հետադարձեցին կանանց ու տղամարդկանց: Մի քանի ժամ տեւեց,

մինչեւ ոստիկանությանը հաջողվեց կարգուկանոն հաստատել: Օյոննաֆուն (Oyonnax) բնակվող ֆրանսիացի թուրք Սիմեոն Զեթինը, որ ըստ երեսուրթի «Գորշ գայլերի» անդամ է, եւ որը ղեկ է կանգնի դասարանի առաջ, սոցցանցերում արդեն աստիճանական կոչ էր ուղղել: Նա զինված վազել էր

Դեցին (Décine) փողոցներում, գոռացել «Ռե են հայեր», ու դա տեսագրել էր: Մեկ այլ տեսանյութ դիտելիս դարձ տեսում է, թէ ինչպէս է իր մարտակից ընկերներին հորդորում դաժնեցողութեանը, երբ ոստիկանությունը մոտենում է: Չամացանցի մեկ ուրիշ տեսանյութի մէջ հասկ լսելի է նախադրել «Տվեք ինձ 2000 եվրո եւ զենք, եւ ես կանեն այն, ինչ որ քեզ արվի, որտեղ էլ լինի Ֆրանսիայում»: ՖԱՏ-ը գրում է, որ Զեթինը 2017-ին մասնակցել է Ֆրանսիայի խորհրդարանական ընտրություններին, «Չամացանցում եւ արդարութեան» կուսակցության անդամ լինելով, մի կուսակցություն, որ Երդողանի կուսակցության դաժնեցող է: Թերթը հիշեցնում է 2015-ի հոկտեմբերին Սարսաբուրգում Էրդողանի խոսքը՝ ուղղված 650 000 ֆրանսաբնակ թուրքերին: Թուրքիայի նախագահը նրանց կոչ էր անում ընդունել Ֆրանսիայի քաղաքացիությունը: «Ինչո՞ւ մի հայրենակից էլ չունենք, որ Ֆրանսիայի Ազգային ժողովի կամ Սենատի անդամ լինի», հարցրել էր Երդողանը եւ ստեղծել «Չամացանցում եւ արդարութեան» կուսակցությունը: Այդ կուսակցությունը նկատելի դարձավ հասկապետ Շայոց ցեղասպանության ճանաչման դէմ իր ծավալած յայտարար, իրազեկում է «Ֆրանկֆուրտեր ալթեմայնեի» թղթակիցը:

ԱՆՆՈՒՄՆ ՏՈՒՄԵՓՅԱՆ

Թեքեան Մշակութային Միութիւնը 100,000 տուար կը յատկացնէ «Շայասաւան» հիմնադրամին Արցախի ծրագիրներուն համար

Թեքեան Մշակութային Միութեան Միացեալ Նահանգներու եւ Զանաժայի Կեդրոնական վարչութիւնը (նախագահ՝ Երուանդ Ազատեան, փոխ-նախագահ Արաիկ Կեօնձեան, աստեմադրող Յակոբ Վարդիվառեան եւ գանձադատ Մարո Պետրոսեան) որոշեց անմիջականօրէն 100,000 ամերիկեան տուար յատկացնել «Շայասաւան» հիմնադրամ ԱՄՆ-ին, սրամադրուելու համար Արցախի ծրագիրներուն: Սոյն որոշումը կայացաւ՝ նկատելով Արցախի հայութեան գոյութեան պայմանները, որ զորաւարժ ենթարկուած է համայն հայութիւնը:

Մինչ այս մասնաշաղկապ յատկացումը կը կատարուի ի տես Արցախի հայութեան ծանր դրամաններուն, ԹՄՄ-ի Կեդրոնական վարչութիւնը կը շարունակէ ֆինանսաւորել իր ընթացիկ եւ արտակարգ կրթական ու շինարարական դաժնեցողութիւնները մասնաւորաբար Շայասաւանի եւ Լիբանանի մէջ:

Թեքեանի այս օրերուն Արցախի ֆոնին կատարուած յատկացումը կարելի եղաւ գոյացնել Միութեան սեփական աղբիւրներէն, ինչպէս նաեւ քաղաքացիներու, մասնաձեւորու, անդամներու եւ քաղաքացիներու արտաբերուած նուիրաբանութիւններէն:

Ճակատագրական այս օրերը ամբողջ հայութիւնը կը դնեն անմախք քաղաքացիներու դիմաց՝ այսօր ստատուելու վիճակներուն, մտադրած զինուորներու ընթացիկներուն եւ դաժնեցողական հայրենիքին դաժնեցողութեան: Գիտակցի ղեկ է ըլլանք, որ դաժնեցողութեան արտաբերուած արտաբերուած նուիրաբանութեան շնորհիւ:

ԹԵՔԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՍԵՆՆԱՆ ՄԱՅԵՄԻԱՆ ԵՎ ԸՆԹԱՏՅԻ ԿԵԳՐՈՒՄԻՆ ԿԱՐԳՈՒՄԻՆ
Պոստն
Տոկտեմբեր 28, 2020

Մեւին սաղունն ի՞նչ անի, խեւին խրասն ի՞նչ անի

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Ամեն շաբաթ Հայաստանը ներքին ցնցում է ապրում: Պատերազմի ու համավարակի զոյրությանը վարժված համրությունը, սեւը ներս արած, սոխակը՝ դուրս, օրեր է մթնեցնում: Բայց չէ, այսօրվանը բավական չէ լիարժեք դժոխք ամրելու համար, ամեն շաբաթ ինը բալանոց ցնցում է ղեկավարողին, որ վրդովմունքից ու վիրավորանքից շնչառելով լինի, օրը սասն անգամ արտի կաթիլ խմի:

Ամեն ժողովուրդ ուզում է իր իշխանությունների հետ հաշտ ու խաղաղ ապրել, ջան ասի, ջան լսի, ֆաղափականությունից հեռու լինի, ղեկավարների ելույթները զոհ ժողիսով լսի ու մտնում ինքն իրենով հղափրանա, որ հենց նրան է իր ձայնը սվել: Ոչ մի ժողովուրդ հակառակը չի ուզում, որովհետեւ հակառակը նշանակում է առողջություն ու ջղեր ֆայֆայել, լարված մթնոլորտում ապրել, իսկ այդպես ապրելը չափազանց զգվելի է:

Գոյություն ունի սաղունազոխիզմ սերմինը. եթե մի երկրի իշխանություններն ամեն շաբաթ, այն էլ ղեկավարական այս դժնդակ օրերին, շաբա իջնուկ կտրուկ կարողանում են ցնցել ժողովուրդին, ուրիշ ինչպե՞ս անվանենք այդ երեւոյթը, եթե ոչ՝ սաղունազոխիզմ:

Շատերս ամաչում են մեր ապրելուց, մի կտոր հացից, սափ անկողնուց, աղաչով սանիֆից, աճան արեւի ջերմությամբ, Աստուծոյ պարգև կյանքին արժանանալուց, որովհետեւ մի ֆանի հարյուր կիլոմետր այն կողմ՝ ռուսը ու հրթիռների սակ մարդիկ են ապրում՝ մեզ նման հայեր, որովհետեւ մեր ազգի լուսավոր, փառապան զորքը հոժարակամ իրենց կյանքն են դրել հայրենիքի զոհասեղանին, ամաչում են, որովհետեւ նրանցից շատերը մեկ ամսից ավելի սափ ջուր, սափ անկողին, սափ ճաշ չեն սեւել ու ամեն վայրկյան մահվան ճիւղերում են, որ մենք Հայաստանում՝ Երեւանի կենտրոնում խաղաղ ու անվտանգ աշխատանքի գնանք, ճաշենք, ընթրենք, ռազմաճակատից լավ լուրերի սպասենք ու նորագեներ մեր հավասը՝ զորքը հաղթելու են:

Որքան էլ զարմանալի է, թիկունքում վարժվում ենք ղեկավարվել: Ռազմաճակատին ամեն օր ինչ-որ բանով օգտակար լինելը կենսակերպ, հրամայական է դարձել: Նոյեմբերն է սկսվել. յուրաքանչյուրս մեր սանալի աշխատանքից մտնելու առանձնացրել ենք այն գունարը, որ ղեկավարողներն հիմնադրամերթն ու մնացած գունարով փորձենք ապրել՝ դարձյալ ամաչելով, որ այն, ինչ անում ենք, նվազագայուն է մեր զորքի սուրբ գործի համեմատ: Ու մեկ էլ՝ ցնցում, որի էրկուստեքն այս անգամ հայրենի խորհրդարանն է: Մեզ ցնցում են, էլեկտրառակի ենթարկում, իրենք միամիտ հայացքներով աշխատանքային օրվա ավարտին ցրվում են: Խեղճ ժողովուրդ, դեռ չստացած աշխատանքի կեսն արդեն մտնելի հիմնադրամերթն են ուղարկում, որ գոնե ֆեզ արժանի համարեն Աստուծոյ պարգև լույսին, աճան արեւին, մի կտոր հացին, ղեկավար են գոհի պլեյի ձգել, կենցաղով ու առօրյա պլեյի համեստ՝ նվազագույնի հասցնել, միայն թե մեր բանակը լավ զինվի, միայն թե թուրքի լամուկների զինաստակներից մենք էլ ունենանք:

Պատերազմ է, իսկ ղեկավար ժամանակ թիկունքում ամեն ինչ, ամեն ջանք, ամեն ներդրում ղեկ է ուղղվի ռազմաճակատին. այդպես է հաղթանակը կերպար: Լուռ, ներկայված, առանց կարգախոսների ու դրոշակների, մարդիկ բարձր գիտակցունով են ընկալում իրականությունը: Մեղի զգացումից ուսում ենք մեզ՝ նրանք կյանքն են զոհում, իսկ մենք՝ աշխատանքի կեսը հիմնադրամերթն ենք փոխանցում ու վերջ: Կյանքի դիմաց՝ փող... ընդամենը:

Ու մեկ էլ՝ ցնցում՝ այս անգամ ղեկավարի սեփով:

Անհավասարի է, անհավասարակամ, անընդունելի. խորհրդարանում հաջորդաբար բյուջեի ֆինանսներից ղեկավարական հենց այս օրերին էր անհրաժեշտ ղեկավարվածների հարցը բարձրաձայնել: Դե արի ու մի մտածիր, որ միտնում ավոր չի արվել: Առանց այն էլ լարված, զգուշացրած հանրությունը հենց ղեկավարների թեման էր ղեկավարում: Արտաքին թերաճ ֆաղափականություն, ներառափական զգված, ֆոռուկաղ դիվանագիտություն, մոլեգնող համավարակ, խարխափող սնտեսություն, ընդհատված կրթություն ու... ղեկավար, ղեկավար, ղեկավար... սարսափելի բարդ խնդիրների թնջուկի մեջ, որից սասանան էլ գլուխ չի հանի, երկրի թիվ մեկ հարցը ղեկավարներն են: Անմազան անմեղսունակության չափորոշիչ է այն, ինչ սեղի ունենում հիմա Ազգային ժողովում:

Հայրենի կառավարությունն ու օրենսդիրը ոչ միայն չէինք բարձրաձայն՝ ղեկավարական անբիծներից առաջ ֆաշիզմ այդ հարցը, այլև անգամ թղթի վրա չէինք համարձակվել լուրջ կարգադրում դրա մասին: Հիմա դրա՞ ժամանակ ու սեղն է, ղարուճակ ու սիկնա՞յֆ: Դուր գիտակցում եք, թե մենք հիմա ինչ ժամանակներ ենք ապրում, գիտակցում եք իրավիճակի լրջությունը, ղեկավարականությունը:

Կյանքը գլխի վրա շուռ է եկել, ոչ միայն Արցախի, այլև Հայաստանի լինել-չլինելու խնդիրն է օդում կախված, մեր ղեկավարությունը մազի ծայրին է, թուրքը չոքել է հայոց երկու ղեկավարների դռանը ու ֆիզիկական բնաջնջում է սղառնում, հային ու հայոց երկիրը ոչնչացնել է սղառնում: Դիմացը ձմեռ է, ղեկավարվել վերջը չի երեւում, Հայաստանի ամեն անկյունում Արցախից աղաչանքներ ընդամենը են ապրում՝ անօր, անփող, անհույս, սեղափներն իրենց հացը, հագուստը, փողը նաեւ նրանց հետ են կիսում, իսկ հայրենի իշխանությունները շուռափայլ կերպով ուզում են ղեկավարների բյուջեի հարցերը լուծել՝ հետն էլ դրոշակ թափ սալով՝ թե իմացած լինես, ո՞վ հայ ժողովուրդ, ինչ ղեկավար սկսվել է, ղեկավարները ղեկավարները չեն վերցրել ու այսուհետեւ էլ չեն վերցնելու, փոխանցել ու փոխանցելու են հիմնադրամերթն:

Ի՞նչ լեզվով ղեկ է բացարկի, որ առհասարակ ղեկավարվածների հարցն այս օրերին չէինք բարձրացվել ու ֆինանսվել: Ո՞վ կստանա այդ գրողի սարած ղեկավարները, որ եռամսյակը մեկ ժողովուրդ վրդովմունքի, բողոքների ղեկավարն է դառնում, ո՞վ չի ստանա այն, ո՞վ՝ որքան կհասկացնի հիմնադրամերթն, դա բոլորովին այլ հարց է, թիվ մեկ խնդիրն այն է, որ այդ թեման չէինք բարձրացվել ոչ խորհրդարանում, ոչ էլ այլ օղակներում: Անոթ է, անբարոյականու-

թյուն է, երբ հազարավոր ընտանիքներ հոժարակամ վաճել են անգամ ձմեռվա ամիսներին սուղ միջոցներով ապրել, իսկ բարձրաստիճան ղեկավարների մտնող ղեկավարներն է անցնում: Համավարակն առանց այն էլ հազարավոր աշխատանքներ է կրճատել, դրան գումարած՝ ղեկավարներ: Տեղափոխվել, ուսումնասիրություններ արել եք, թե համավարակի սիտուացիոն ի վեր ուրքան է կրճատվել ՀՀ ֆաղափացու միջին եկամուտները: Ամեն հայ, երբ հանգանակություն է կասարում հիմնադրամերթն, սրում հույս է փայփայում, որ հավաքված գումարով թուրքադրեջանական հրոսակախմբերի ունեցած զինաստակներին համարժեք ռազմամթեր է զնվելու մեր զորքի համար: Ու հանում այդ հույսի՝ բոլորս ղեկավար ենք չոր հացով մեր ընտանիքները ղեկավարել, ու դրա կողմին՝ ղեկավար-վար-վար-վար: Դե միայն այդ բարը հունից հանում է ժողովուրդին: Մի՞ հնչեցրել այդ բարը, խիղճ ունեցեք:

ղեկավարվել չոքել մեր դռանը, ու գործնականում ղեկավար դարձավ, որ մեր բանակը, համեմատած թեմայի բանակների, կիսազինված է: Գործնականում շեսանք, որ զինությունը, արդյունաբերությունը, ռազմական արդյունաբերությունը մեր երկրում հետին ղեկավար են մղվել, ու դրա ծանր հետևանքներն ենք մեր մաշկի վրա զգում, դրա ղեկավարվել մեր ղեկավար անենաթանկ գինն են վճարում՝ իրենց կյանքով: Շեսանք, որ հազարավոր իրավաբաններ, սնտեսագետներ, ծրագրավորողներ, ֆաղափացետներ ղեկավարված ժամանակ երկրի մաշից փուռ չեն հանում. մեզ արդյունաբերություն է ղեկավար, մրցունակ գիտություն ու սեխնիկա է ղեկավար, ֆիզիկոսներ, ինժեներներ ու ֆիզիկոսներ են ղեկավար, որոնց գյուղերը ոչ թե թղթաղանակներում կմանան, այլ գործնականում կըջանառվեն, լուրջ լաբորատորիաներում կներդրվեն ու երկրի օգուտ կբերեն, որ երբ գա ժամանակը, մեր սխալ ֆաղափականության բացերի ու թերությունների համար մեր զորքի կյանքով չհասուցենք:

Վերջին տարի սարում ԵՊՀ ֆիզիկայի ֆակուլտետում համաձայնել է դասավանդել միայն մեկ երիտասարդ շրջանավարտ: Սա ողբերգություն է. գիտությունը, որի անհրաժեշտությունն այնքան խորությամբ զգացվել է հասկալիս այս օրերին, արհամարհված է, անմրցունակ, որովհետեւ գիտաշխատողի աշխատավարձը 60-80. 000 դրամ է, ու ոչ ոք չի համաձայնում այդ գումարով իր կյանքը մղիլու հանում ոչնչի:

Գոնե հիմա հասկացեք, ղարուճակ, գոնե հիմա դաս լինի, որ ֆիզիկոսին, ֆիզիկոսին, ինժեներին լավ վարձատրենք, նրանց ներուժը երկրի նաեւ ղեկավարության համար օգտաբերենք:

ղեկավարվել ղեկ է փոխի մեզ, ղեկ է վերանայնել մեր ֆայլերը, մտնել ու նրաճակները, երկրորդ շաբաթ չենք ունենալու:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ Ամենասիրուն գիշերը

Ամենասիրունն այն գիշերներն են, երբ մենք չենք ֆուռ: Ամենասիրունը, ամենասուղալին, ամենամաղաղը, ամենալուսնայինը, ամենաթացը, ... Ամենասիրունը կարելու չէ. կարելուը ամենա-ն է:

Պատերազմի գիշերներն ամենասիրունն են. կաղ չունի համազգեստ է արյունից ու անձրեւից թաց, թե ղեկավար հանդ, որից ռազմաճակատը չի երեւում, բայց դու ռազմաճակատին ես նայում: Ու գուցե մտածում. շեսանք ինչո՞ւ մարդիկ չեն ֆուռ, միայն այն ժամանակ, երբ ամբողջ գիշեր սիրում են, կամ եթե ամբողջ գիշեր կռվում են:

Որոշում ես, որ փոխելու ես կյանք, ապրելու ձեւը, հագածո շուրջ, դեմքի ղեկավար, բարեւոյ արժանագողներին: Արհաւայտած սիրո չափի ու սածածո զգվանքի հարցում անկեղծ ես լինելու՝ ղեկավարվելուց հետո, ինչը չի ավարտվում, որովհետեւ ժամանակներ են ղեկավար, երբ մարդիկ չէինք է ֆուռ, իսկ մարդիկ շաբա ֆիչ են իրար սիրում, նույնիսկ ֆաղափ կեղտոս մոթելների մաքուր անկողիներին մեջ: Մարմինները սիրում են, իսկ հոգիները՝ ոչ, ինչպես ղեկավարվում՝ մարմինները մեռնում են, իսկ հոգիները՝ ոչ:

Շեսանք ֆուռի՞ հոգի է հիմա սավառնում՝ անմարմին, թեթեւ, հաղթած...

Շեսանք ես, որ դիմացի շեսանքն էլ մարդիկ չեն ֆուռ ու ղարուճում ես, որովհետեւ չես ուզում գիշերը կիսել ուրեւ մեկի հետ, իսկ իրականում շառաղող շեսանք չես ուզում: Չոքում ես, որ ամբողջ աշխարհում այնքան է փոխադրվել, որ երեւում է ղեկավարից: Բոլորի ղեկավարներն ամուր փակ են, վարագույները ծածկած. անձրեւ է: Երանի ղեկավարվել անձրեւի ղեկավար լինել. փակելի ղեկավար ու շուռը չլցվել: Միայն դու չէ, բոլորը: Ու հենց այդպես հասկանում ես, որ ղեկավարվել իրականում դրսի հետ կաղ չունի, առավելեւ՝ երկնքի: Ինքն անստուն է, դրա համար էլ վերջին ղեկավարվել չի լինում, դրա համար էլ ղեկավարվել միտ է լինում: Դրա համար էլ ղեկավարվել հանկարծ կանգնում են նստած սեղից ու կանանց ոչնչացնելով, միայն նայելով, գոնում են, դրա համար էլ կանայք չեն հարցնում՝ ո՞ր ես գոնում:

Ամաչում ես ղեկավար փափուկ մահճակալի, որովհետեւ օրերն այնպիսին են, երբ մահճակալը հողն է: Հայրենի: Ցեխոս: Որովհետեւ շաբա ղեկ էլ չեն սիրահարվելու ու շաբաղիկներ էլ չեն հավասարում սիրում:

Ու չես ֆուռ: Ամենասիրունն այն գիշերներն են, երբ մենք չենք ֆուռ:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

ՊԵՏՐՈՍ, ԱՄՆ

Եվրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության կազմակերպության (ԵԱՀԿ) համանախագահների միջնորդությամբ առաջին երեք հրադադարի ռեժիմի խափանումից հետո շատ ֆեյեր էին հավասում, որ ժնեում համաձայնեցված չորրորդ դադարանվելու է:

Հրադադարի մասին բոլոր համաձայնագրերը ձեռնարկում էին, քանի որ Ադրբեյջանը խախտել էր դադարագրերը կնքման հենց նույն օրը, նույն ժամին:

Ռմբակոծությունները շարունակվեցին եւ նույնիսկ ավելի սասկացան՝ օգտագործելով միջազգայնորեն արգելված կրակակիր ֆոսֆատային (սոֆիսակ ֆոսֆոր) ռումբեր անտանների եւ խաղող բնակիչների վրա:

Հետադարձ հայացք գցելով, երբ վերանայում ենք ավելի վաղ գիտադադարի դադարները, հիմնականում 1994 եւ 2016 թվականներին, մենք գտնում ենք, որ դրանք արդյունավետ էին երկու դադարագրեր կողմերի վրա Ռուսաստանի ունեցած ազդեցության դասառով:

Այս անգամ նախագահ Իլհամ Ալիևը արհամարհում է ռուսական ազդեցությունը, քանի որ Ռուսաստանը Ադրբեյջանը կորցրեց ի հաշիվ Թուրքիայի: Անգամ իմիջ Ալիևը, կորցրեց իր երկիրը Թուրքիայի առաջնորդ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանի դասառով, որը որոշում է ամեն ինչ:

Մարդիկ մահանում են Ղարաբաղում, եւ ջիհադիստ ահաբեկիչները ֆառս են սերմանում իրենց առաքելությամբ եւ գլխասում հայերին (մեկ շաբաթում \$ 100), մինչդեռ միջազգային հանրությունը, որը զայրացել էր, երբ Ալ-Բադդադին հայտարարեց իր խալիֆայությունը՝ օգտագործելով նույն իսլամական ահաբեկիչներին, հիմա ուղղակի արջի ծառայություն է մատուցում,

Այդ իսլամական ահաբեկիչները դարձել են Էրդողանի բոլոր դադարագրերի մեծագույն զոհարարները, վերադասարանվել են Սիրիայի գրավյալ սարածներում եւ սարվել Թուրքիայի ցանկացած ռազմի դաս: Նրանք օգտագործվել են Սիրիայում, այնուհետեւ սեղանակալվել են Լիբիա, եւ ներկայումս գտնվում են Ադրբեյջանում՝ դիմակայելով դարաբաղյան բանակին, որը դաստիարակում հարյուրավորների սղանելուց հետո գերեզմաններ են նրանցից մի քանիսին:

Հարցազննությունների ժամանակ գերի ընկած ջիհադիստները կոմյունիստային փաստեր են ներկայացրել իրենց հավաքագրման, թուրքական բանակում մարզվելու, թվաբանակի եւ ծրագրերի վերաբերյալ: Եվ Թուրքիան, եւ Ադրբեյջանը կրակամարտից հերժեցին այդ ջիհադականների գոյությունը, ովքեր կռվում են թուրքագրերի կողմից հեռ միասին:

Սիրիացի ջիհադականները միացել են ադրբեյջանական բանակին ամսական շուրջ 2000 ԱՄՆ դոլարի փոխհատուցման խոստովանությամբ, գումարած, ինչպես նաեւ վերելու, եւ 100 դոլար «դարձեցված» ամեն «գլխավորի» գլուխ կտրելու համար:

Վերջերս լրացվածիցները հայտնեցին, որ ահաբեկչության օջախ հանդիսացող Պակիստանը գտել է Աֆղանստանից եկած ջիհադիստներին, որոնք ավելի «է-ժան» են, քան Սիրիայից բերված-

ներ: Իրոք, կարծում են, որ Պակիստանը ահաբեկիչներ է հավաքում Աֆղանստանից, ովքեր համաձայնել են կռվել Ղարաբաղյան ճակատում՝ ամսական 800 դոլար, ավելի ցածր վարձատրության դիմաց:

Էրդողանի բարեկամներն ու թեմաները հստակ տեսնում են, որ այդ երկիրը զբաղվում է ահաբեկիչների ստեղծման եւ արտահանման համաձայնարարային բիզնեսով՝ որդես իր աշխարհաբաղական դաստիարակման մեթոդային մի մաս, եւ, այնուամենայնիվ, նրանք այլ կողմ են նայում:

Էրդողանը Ուսամա Բեն Լադեին ավելի կասարելագործված սարքերակն է: Իրոք, ԱՄՆ ֆաղաբանություն մեակողները հիանում էին Բեն Լադենով, երբ վերջինս դասակարգեց էր, խախտելով սովետական ՍիԳ (Mikoyan-Gurevich MiG-15) կործանիչ իմքնա-

հույն ֆահանայի սղանությունը, Նիցցայի կաթոլիկ եկեղեցում երեքի դամակահարությունն ու սղանությունը, Գերմանիայում եւ Ավստրիայում սեղի ունեցած ահաբեկչություններն արդեն իսկ ցույց են տալիս, թե ինչ կարող է դասահել: ...Այնուամենայնիվ, ՆԱՏՕ-ի Թուրքիայի դասակարգները հիանում են Էրդողանով, որ սեղանակարգեց Կովկաս՝ Ռուսաստանի համար խնդիրներ ստեղծելու: Հաշվեհարարի օրը հեռու չէ. Էրդողանը խնդիրներ ուներ Արեւելյան Միջերկրական ծովի բոլոր երկրների հետ: Եթե այսօր արեւմտյան երկրները չզարթնեն օգնելու համար գոյութեմական դաստիարակման մղող հայերին, նրանք վաղը կարթնանան նույնը իրենց մաշկի վրա զգալով:

Ահմեթ Դավութօլուն՝ Էրդողանի վաղեմի հանցակիցը, որն զբաղեցնում էր վարչապետի

Ադրբեյջանի ռազմական ժեյնիկայի զգալի մասը ոչնչացվել է դաստիարակման ընթացքում: Սակայն Ալիևի համառությունը՝ չնայած վնասին, շարունակել է իր մեջ կրում է Էրդողանի անբարեկամության ստորագրությունը:

Էրդողանը բացահայտ հայտարարեց, որ Հայաստանը խոչընդոտ է իր կայսերական ծրագրերի իրականացման ճանապարհին: Ուստի նա հայացքը հառել է Ղարաբաղի սահմաններից այն կողմ: Դաժան մարտերի մեծ մասը մղվում է Ղարաբաղի սարածում՝ փորձելով մոտենալ Հայաստանի հարավային մասին՝ Սեդրու սարածաբանին, որը բաժանում է մայրցամաքային Ադրբեյջանը Նախիջևանի էֆկլավից: Հայաստանի սարածին սղանաբող դաստիարակման վարումն առաջացրեց Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ ստորագրված 1997 թ.

հնարավոր ջարդերը»: Նա ավելացնում է. «Միացյալ Նահանգները եզակի դիրք ունի լարվածությունը թուլացնելու եւ խաղաղություն հաստատելու համար: Հաշվի առնելով, որ թուրքական զենքն ու ազդեցությունը բռնություն են առաջացնում, Վաշինգտոնը կարող է կրճատել օգնությունը, զենքի վաճառքը եւ կիրառել դաստիարակչությունը՝ որդես խոչընդոտ Անկարայի դաստիարակման հարվածային գործիքին»:

Բայց ԱՄՆ վարչակազմը դայբարում է հանում իր կյանքի, եւ Արցախի հայերի կոտորածն այս դասին առաջնահերթ խնդիր չէ:

Իլիամ Ալիևը, որ երեք անգամ անստեղծ ԵԱՀԿ համանախագահների նախաձեռնությունները, դեռ է դասասխանասկության ենթարկվի հրադադարի ռեժիմը խախտելու համար: Էրդողանը, որ հետադարձ է իր թու-

Տրադադար, թե՞ անդադար կրակ (Ceasefire or Misfire?)

թիւները Աֆղանստանի երկնքում գեներալներին ուղարկելի «Սիսնգեր» համալիրով, մինչեւ որ նրանք ի վերջո ֆինց արթնացան, երբ նա դայթեցրեց Նյու-Յորքի Առեւտրի համաձայնարարային կնքագրումը:

Էրդողանը գնում է նույն ճանապարհով: Նա ֆինանսավորում է ամբողջ աշխարհում 100 մղկիթի կառուցումը, ինչպես իսլամական երկրներում, այնպես էլ Արեւմուտքում: Բացի այդ, ամբողջ աշխարհում կառուցվում են հազարավոր մեդրեսներ (կրեմական դպրոցներ)՝ իսլամի արմատական սարքերակը խթանելու համար:

Կարելի է համարել, որ իր կրեմական հավաստի ֆարոզ աննեղ ձեռնարկ է, բայց իմիջ՝ Էրդողանը, եւ իր «Արդարություն եւ Բարգավաճում» կուսակցությունը (ԱԿ) կրնոր որդես զենք օգտագործեցին իրենց ֆաղաբական նղասակների համար:

Երկու սարի առաջ Էրդողանը Գերմանիային սղանաբ ֆաղաբական անկարգություններով՝ շահարկելով երեք միլիոն թուրք մեդրադայների առկայությունը այդ երկրում: Նույն սղանաբային ուղղված էր Ռուսաստանի դեմ, որի 15 միլիոն մահմեդական ֆաղաբացիներին Էրդողանը համարում է դանդաղ գործարկվող ռումբ: Հայցի եւ նրա վերջին վեճերը Ֆրանսիայի նախագահ Էմանուել Մակրոնի եւ Ավստրիայի վարչապետ Սեբաստիան Կուրցի հետ:

Փարիզում ֆրանսերենի ուսուցչի գլխասումը, Լիոնում

«Բարեկամության, համագործակցության եւ փոխադարձ դաստիարակման մասին» դայմանագրի դուրսբերը:

ՀՀ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը ազդարարեց ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինին Հայաստանի սարածում դաստիարակման վերահաս վստմի մասին: Չնայած հակամարտության հարցում իր դեկամությունը եւ չեզոք դիրքորոշումը՝ Պուտինը դասասխանեց, որ Ռուսաստանը հավասարի կնքման բարեկամական ուղիսի դայմաններին: Խորհրդակցություններ են անցկացվել նաեւ օտանդակության բնույթի եւ ծավալների վերաբերյալ:

Ռուսաստանին Սիրիայում եւ Լիբիայում փակուղի մսցնելով՝ Թուրքիան մարահարավեր է նեցել այդ երկրին՝ Կովկասում ավելի մոտ կանգնած առձակասման մեջ: Էրդողանի կառավարությունը բազմիցս հասկացրել է, որ Թուրքիան է դեկավարում ռազմական գործողությունը: Ռուսաստանը փորձում է արդիակալել խաղաղադարի ուժեր, որոնք Թուրքիան կցանկանար հավասարվել ֆանակով: Վերջերս Սոլիսակ սան ազգային անվտանգության հարցերով խորհրդական Ռոբերտ ՕՔրայանը, խոսելով Լոս Անջելեսում կայացած սեղանակարգի ֆորումում, ասաց, որ բանակցություններ են ընթանում սկանդինավյան երկրներից խաղաղադարից ներգրավելու համար: Նա նաեւ միանշանակ բացառեց, որ Թուրքիան կարող է մասնակցել խաղաղադարի գործողություններին: Առայժմ դեռ է գոհանա եղածով:

Բայց ԱՄՆ-ն նախագահական ընտրության մեջ ընդունակ է ավելին անել: Նախագահ Թրամփը նեցել էր Կոսովոյի մոդելը, որը մինչ այժմ համարվում է եզակի նախադեղ, որը հնարավոր չէ կրկնել:

Ուոդ Դանթեն, «National Interest»-ում, «ԱՄՆ-ի դաստիարակչությունը կարող են թուլացնել լարվածությունը Հայաստանի եւ Ադրբեյջանի միջեւ» վերնագրով հոդվածում ասում է. «ԱՄՆ-ն ունի լարվածությունը թուլացնելու գործիքներ, բայց Ադրբեյջանն ու Թուրքիան ստուգում են ԱՄՆ-ի ֆաղաբական ազդեցության արդյունավետությունը եւ ռազմավարական խճճվածությունը՝ անստեղծելու զանգվածային ֆաղաբացիական սեղանակարգությունն ու

կանական երազանները, դեռ է կանգնեցվի: Օսմանյան կայսրության ստեղծումը դաստիարակում է համաձայնարարային այս դաստիարակում այլ երկրների ենթակայություն: Երբ 25 միլիոն ֆրդերը, որոնք ներհաշվել են ազասագրական դաստիարակման մեջ՝ որդես խոսակալեն Թուրքիայի կազմի մեջ ընդգրկվելուց, աղա ո՞ր ժողովուրդը, իր բանականության մեջ, կհանդուրժի արյունարբու Սոլթանի իշխանությունը:

Թուրքիան է Էրդողանը այս առումով խոցելի են, այդ իսկ դասառով նրանք հսկայական ռեսուրսներ են սրամարել ամբողջ աշխարհում Հայոց ցեղասղանության ժխտմանը: Վերջադես, Հայաստանի նախագահն ու վարչապետը սկսեցին արդյունավետ օգտագործել այս հարցը իրենց հրադարակային հայտարարություններում: Արսախն գործերի նախարար Ջոհրաբ Մնացականյանը այս թեման շարունակում է իր դիվանագիտական լեզվում ներառել:

Իսրայելն ու հրեաները վաղուց կամիսալացրել են այդ հարցը: Bloomberg.net-ում Ջեվ Չավեցը լավագույն ձեռակերպումը սվեց այս հարցի. «Իհարկե, ավելի մեծ նմանությունն այն է, որ հրեաներն ու հայերը 20-րդ դարի ցեղասղանության զոհ են դարձել: Բայց փոխանակ նրանց միասին դիսարկելու, փոխադարձ փորձը դարձավ վիճաբանության առարկա: ...Իսրայելը գիտի գոհի կարգավիճակի օգտագործման առավելությունը եւ 1948 թվականից ի վեր Հոլոքոստը դարձրել է իր դիվանագիտության առանցքը: Առավելություններն ակնհայտ են: Այն Իսրայելին բերեց ֆինանսական հասուցումներ Գերմանիայից ու եվրոպական այլ ոճրագործներից, հաշվի առնելով այլ փոքր երկրներին մեծված նմանաթող գործողությունների ազասությունը, Հոլոքոստը Իսրայելի ձեռքին բարոյական հաղթաթուղթ է դարձել ընդդեմ ժխտողների, ինչպիսիք են Իրանը եւ դադեսիսիցները»:

Ինչպես ցույց սվեց ներկա դաստիարակմանը, հայերը շատ ընկերներ չունեն: Նրանք կարող են նաեւ լավ օգտագործել իրենց ունեցած բարոյական արդար կամիսալը:

Մեր գոհերի արյան գինը միացումն է

⇒1 Առարկայական ու չինջ: Է, մե՞նք արդեն, եւ միգրացիոն վաղուց մոտ է մտածելով եւ մտածելով արարողակարգերից դուրս, միջազգայինների փոփոխ ոչ հաճելի, բայց մեզ համար անվստահալի ծանրակշիռ երաժիշի տարունակող լուծման մասին:

Արժե մտածել ու փայլել անել ոչ միայն Արցախի անկախության միջազգային ճանաչման, այլեւ Արցախը Հայաստանի հետ վերամիավորման իրավական ու գործնական հնարավորությունների մասին: Ուրիշ տարբերակ մեզ չեն թողնում: Արագորեն եւ դեֆակտո անել դա, քանի որ թուրքադաշտական սանդղակը, փթը մարտերում կորսելով, կարող է անցնել տեղական (դադարներով) դաշտերում ու հեռահար, սանջալից-երկարատեւ հրետակոծություններով Սեփականակերտը, Շուշին, Արցախի այլ բնակավայրեր գրկել ենթակառուցվածներից եւ անբնակ դարձնել: Իսկ միացումը Արցախի երաշխիքային դաշտայնականության ամենասուսույզ ձեւն է, մյուս բոլոր սցենարները անվստահալի երաշխիքների առուժով կաղում են: Արցախի միացումը Հայաստանին, իրավական բոլոր խութերը հաղթահարելու ճանադարհով, կարող է փրկել Արցախը ավերվելուց եւ սրամագծորեն փոխել ամեն բան: Առխարհի վերաբերմունքից չդուրս է վախենալ, սովորաբար կասարված իրողությունները ստիպված են լինում ընդունել: Միացումը կլինի արցախյան նոր դաշտերով մի նորոյա նահասակների արյան գինը:

Մինչդեռ տղան այլ նոսաներ եւ կան:

Ինչ-որ բան է փոխվել
Երեկ Ազգային ժողովում բյուջեային փոփոխությունների ժամանակ ԱԳ նախարար **Զոհրաբ Մնացականյանը**, որդես այս այս դաշտի մեր արտաքին ֆաղափականության գերակայություն, նույն էր Արցախի՝ Ադրբեջանի կազմում լինելու անհնարինու-

թյունն առաջ մղելու թեղը:

Այ քեզ բան, ինչ է, ռազմաճակատում դաշտակալում է՞նք, որ այդդի-սի բան եք ասում՝ դադար ասե՛ք, հասկանանք, հինգ կամ յոթ քաղաքի վերադարձի հետ արդեն հաշվել է՞ք, բա ավելի վաղ բոլոր միաբերան չէ՞ք ասում՝ քաղաքների վերադարձ՝ նսանակում է Արցախի եւ Հայաստանի անվստահությանն ուղղված հարված, ի վերջո՝ Հայաստանի եւ Արցախի լինելիության հարց, ինչ է կասարվում: Թե՛ մոռացել եք, որ ողջ առխարհի հայությունը, Հայաստանի հայությունը ոսփի չեն կանգնել այն բանի համար, որ սարած վերադարձներն ու ընդամենը Արցախի՝ Ադրբեջանի կազմում չլինելու հարց լուծենք, վերադարձվելիք սարածներից մեր հայրենիքը թուրքադաշտական հրետակոծության թիրախը դարձնելով: Ի՞նչ խաղաղադաշտ, մեր միակ խաղաղադաշտը հայ գինվորն է, որը սեղաններին 27-ից վերստի կռվում եւ գոհվում է առաջին դաշտակալի ձեռքերումները չզիջելու համար: Մոռացել եք, հա՛, որ թուրքը եկել է ոչ թե այդ սարածների, այլ ողջ Արցախի ու Հայաստանի հետեւից: Գեղարմուհիում դոստիղ ԱԹՍ-ները՝ ձեզ աղացույց:

Մինչեւ Եվրոդան հասկանա, որ տեղը մեր սարածից ինտենսիվ սեղափոխվելու է նավթի ու գազի նյութական թմբից չափ չբացող իր երկրներ, մենք հայրենի կկորցնենք: Վիեննայում, Փարիզում սեղի ունեցածը դեռ այս երկրներին չի սթափեցնում: Նրանք կարծում են, թե **Երողանը** կասկածում է, երբ ասում է, որ ոչ մի Եվրոդանի հանգիստ չի գրոսնելու իր երկրի փողոցներում: Եվրոդանի միտ էլ աչքի է ընկել իր էգոիզմով, մենք մեղադրում ոչ ժամանակ ունենք, ոչ էլ ցանկություն, մենք մոտ է ռազմաճակատում հաղթենք, իսկ հետո (եւ հիմա)՝ դիվանագիտական ճակատում: Կամ հենց երեկ

Ալիեւ անամոթաբար չի՞ եկել Լավրովի բերանին՝ ժխտելով ակնհայտ, թուրքի՝ մեր սարած բերած երկու հազար տարբերակների փաստը. «Եթե անկեղծ խստե՛նք, ցավում եմ, որ այն երկրների բարձրաստիճան դաշտակալները, որոնք մոտ է չեզոք լինեն, գործեն ԵԱՀԿ-ի կողմից իրենց սրված մանդատի հիման վրա, օգտվում են հաստատում չզատ այդ սեղեկասվությունից եւ ասեկոսներին»:

Այնպես որ Մնացականյանի միտքը՝ «Արաբիկների հայանվելը մեր սարածաքաղաքում մարտահրավեր է ցաս ավելի մեծ համատեղում եւ ոչ միայն մեզ համար», միգրացիոն Եվրոդանից հասկանան այն ժամանակ, երբ անընդմեջ տարբերությունները թակեն նրանց դռները: Գնայած՝ մեր նախարար լավատես է ու չի համարում, որ մենք բարեկամի դակաս ունենք. «Մենք առխարհում բարեկամների դակաս չունենք: Մենք համագործակից դեռություն ենք սարքեր հարթակներում, սարքեր ուղղություններով: Մենք ցաս հսակ ենք մեր արտաքին ֆաղափականության գերակայությունների ձեւավորման սրամարտության առումով: Այդ սրամարտությունը կառուցված է մեր ազգային Երողանի հետադարձ գերակա նոդասակի վրա: Մեր ազգային անվստահության ճարտարադասությունը կառուցված է ցաս գիտակցաբար»:

ՕՖ, օՖ-օՖ: Ուե՛ք եկե՛ք, մեր մեկությունը մեր հարսությունը չէ, բարեկամն էլ ֆաղափական կասեղորիս չէ, այլ՝ միայն Երողան: «Այսօր լրջագույն մարտահրավեր ունենք մեր առջե՛ւ՝ առխարհաֆաղափական ողոս իրողություններ՝ սարածաքաղաքային առումով, եւ իրողություններ, որոնք մարտահրավեր են ոչ միայն Հայաստանի համար: Դա վերաբերում է այն ազգային ֆաղափականությանը, որը վարվում է Թուրքիայի կողմից, դրա սի-

ռումն արողը հարեւանությամբ եւ վստահը, որ դա սեղափոխվելու է նաեւ Հարավային Կովկաս: Այդ մարտահրավերը վերաբերում է մեզ անմիջադաշտ այսօր եւ վերաբերում է ամենախիստ ձեւով: Դա մեզ համար մարդկային կյանք է, լրջագույն անվստահության մարտահրավեր է: Բայց այս մարտահրավերը միայն մեզ չի վերաբերում: Եվ այդ առումով է, որ այն, ինչ սեղի է ունենում Արցախում, մարտի դաշտում, նաեւ առխարհագրական մարտահրավեր է», գիտե եւ ասում է Մնացականյանը, գիտե՛նք մենք բոլորս, գիտե առխարհը, բայց վերջինս դեռ սեղից առարկայական Երողան չի անում, իտղանական լրսավամիջոցն էլ Ալիեւի բարբաջանքն է լսում:

Իսկ Մնացականյանը Երողանակում է իր լավատեսությունը, թե՛ «Մենք ունենք անհրաժեշտ համագործակցության բոլոր եղանակներն ու հնարավորություններ, որոնք այսօրվա դաշտակալում օգտագործվում են եւ մոտ է օգտագործվեն հնարավորինս ակտիվ: Ոչ ամենն է արտաքինային անմիջադաշտ, բայց մենք եղել եւ մնում ենք միջազգային հարաբերությունների սուվերեն անդամ, հետադարձում ենք մեր Երողանը այս սուվերենության ամբողջ գործիքակազմն օգտագործելու միջոցով»:

Լրագրողներին էլ Մնացականյանն ասաց, թե հայ-ռուսական դաշտակալում նախատեսված Հայաստանին ռազմական աջակցություն սրամարտելու խնդիրը ֆնտարկվում է եւ Երողան մարտասուներ կիմանա՞նք այդ մասին: Մինչդեռ երեկ հրետակոծվում էին Շուշին ու Բերձորն իրենց հարակից բնակավայրերով:

Թրամփին ու Բայդենին սղատելիս
ԱՄՆ-ում հեղոսրական վիճակն իսկական հայաստանյան

Արցախի համար նոր գարուններ դեռ շատ կբացվեն

Արցախը վիճակում է, բայց եւ կանգուն, իսկ Արցախից եկած արցախցու ոգին՝ անկոսում:

Արդեն մեկ ամսից ավել է, ինչ Երողանակվում են արբեջանաթուրքական եւ վարձկանական անմարդկային ռազմական գործողություններն Արցախում:

Թիրախի սակ հայանվեցին նաեւ խաղաղ բնակավայրերը եւ անմեղ, անզեն բնակչությունը: Այդ ընթացքում արցախցիների մեծ մասը սեղափոխվեցին Հայաստան, ինչդեռ Հայաստանն իր ողորդներին ուղարկեց հայրենիք դաշտակալելու, այնպես էլ հյուրընկալ թեւերը բացեց Արցախից եկած բնակչության համար:

Ինչդեռ Հայաստանի ցաս վայրերում, Գեղարմուհիի մարզի Արսանի գյուղում ժամանակավոր բնակություն է հաստատել Արցախից եկած երեք ընտանիք:

Նելլին, որ չորս երեխաների հետ է Արցախից եկել ասում է.

-Ամեն օր այն հույսով եմ արքանում, որ մոտ է լուր հայանեն, ու բոլորս զնամք մեր սները, մեր հողում աղբենք:

Նելլիի ընկերուհին՝ Ինգան դասնեց, որ ամուսնու հետ խոսելիս ասել է.

- Հայաստան եկողի հետ երեխեքի վերնակներն ու ծածկոցները կողարկես: Բայց ամուսինն ասել է.

-Ոչ մի բան էլ չեմ ուղարկելու, մեր սան իրերը իրենց սեղից չեմ Երողան, դու էլ հո չե՞ս սեղափոխվում... Եսա հետ եք գալու:

Ինգան ժղոսաց, ժղիտի վրա գլորվեցին արցունքները աչքերից:

-Ասել էի, էլ չեմ լացելու, բայց դե փաստրեն էլի ա արցունք մնացել:

Եվ ողջ հայ ազգը այս օրերին մեծ ցավ ունի ծանրացած իր սրտին, եւ այդ ամենի հետ հանդերձ թախիծը թափոցում է ժղիտի հետեւում, որովհետեւ սղատում է հույսով եւ հավատով:

Ու երբ թեւամին ռմբակոծում է ծննդատունը, այստեղ՝ Հայաստանում արցախցի առողջ բալիկներ են ծնվում:

Մեր վաններն է ֆանդում, մենք նոր ընտանիքներ ենք կազմում՝ վիրակաղ դնելով ֆանդված վանին:

Անտաններ է ոչնչացնում, մենք բերք ու բարիք ենք ստեղծում:

ԼՈՒՌԻՍ ՕՍԻՊՅԱՆ

ՌԶՄ-ն 200 միլիոն ռուբլի է փոխանցել հիմնադրամներին

Ռուսաստանի հայերի միությունը ավելի քան 200 միլիոն ռուբլի է փոխանցել Հայաստանի համադասախան հիմնադրամներին («Հայաստան համախակական հիմնադրամ» եւ «Ջինժառայողների աղախովագրման հիմնադրամ»): Այս մասին հայանել է Ռուսաստանի հայերի միության փոխնախագահ **Գերման Անանյանը**.

«Բացի այդ, փոխանցվել է հարյուր միլիոնավոր ռուբլու սարքավորում: Օգնությունը սրամարդվել է սաղափարսների, գրախարաճկոցների, ռաղիոկայանների, գիտերային սեսանելիության սարքերի, հագուստի եւ այլնի ստոփով, ցուցակը ցաս մեծ է: Այս ամենը փոխանցվել է մինչեւ վերջին ժամանակներս: Օգնության կազմակերողները Երողանակվում է»:

ԳՈՒՅՈ

Կարապետ Պապահեքյան

Հոկտեմբերի 31-ին, 94 տարեկան հասակում, Լիբանանի մայրաֆաղափ Բեյրութում իր մահկանացուն է կնքել հայանի ձեռնարկատեր, ազգային-կուսակցական գործիչ ու բարերար Կարապետ Պապահեքյանը: Ռամկավար Ազատական կուսակցությանը անդամագրվել է դեռեւ 1950 թ.ին, հետագայում մաս է կազմել կուսակցության քաղաքային վարչությանը, սարքեր սարհների գլխավորել է այն, իսկ ավելի ուե եղել է Կենտրոնական վարչության անդամ: Տարհներ Երողանակ մաս է կազմել Թեքյան մեկուսացման միությանը, որի Հիմնադիրների մարմնի անդամ է եղել վերջին 35 տարհներին, միաժամանակ ծառայել Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությանը՝ նրա սարքեր մարմնակներում:

Մարտե Գաղափարյանը մեծ վասակ ունի Բեյրութի Վահան Թեքյան վարժարանի զարգացման, Հայաստան-Սփյուռք կաղերի ամրադման գործում՝ բարերարական դրսետումներով: Դեռեւ սուվեական սարհներին հայրենի գյուղատեստության զարգացման համար նախաձեռնել է խնձորի «Գուղեն», «Սարհին» եւ «Դաբըլ Ռեղ» սեսակի 10000 սնկներին առաքումը Հայաստան: (Այդ սորերը մեր ժողովրդին ծանոթ են «Դեմիրչյան» անվամբ): Նա անձամբ Հայաստան է բերել նաեւ «Ջուլեղին Նորից» հոլանդական ցուկերի սերմնաթղից, փոխաղբել է սկել 210 լրուփ հորթ՝ համադասախան լաբորատորիայով: Հայաստանում նրա վերջին նվիրակությունը եղել է ՌԱԿ Սիսիանի «Ամենակ Եկարյան» հրաճարանի վարժական հրացանների հակացումը:

Որդես ձեռնարկատեր Կարո Պաղափարյանը հայանի էր ամբողջ Լի-

բանանում. նրա ձեռնարկությունը մասնագիտացել էր ռսոդական հրացանների ներկրման եւ սղատարկման ողորում:

Կ. Պաղափարյանի բարի հիտասակը միտ կմնա բոլորիս մտում: Խորագագ ցավակցություններ սկկնողը՝ սկկին Հասմիկ Ուղունյանին, Ջեղի եւ Սոսի դուստրերին եւ ողորում՝ Սեղուհին, ՌԱԿ եւ ԹՄՍ Լիբանանի քաղանակին:

ՀՈՎԻՏԱՆՆԵՍ ԱՅՎԱԶՅԱԼ

Տանրագիտարանի գլխավոր խմբագիր-ստորն

«Հայկական հանրագիտարան. հրատարակչությունը» լույս է ընծայել «Հովհաննես Թումանյան. հանրագիտարանը», որը մեզանում առաջին գրական հանրագիտարանն է, մաե՛ հորեյանական. նվիրված է Ամենայն հայոց բանաստեղծի ծննդյան 150-ամյակին:

Հանրագիտարանը բանաստեղծի գրական ժառանգությունը, թումանյանագիտության հիմնական նվաճումները, Թումանյանի հայ եւ համաշխարհային գրականության հետ առնչությունները, հայ մշակույթում նրա ստեղծագործությունների տարածակ դրսևորումները, նրա բազմաթեղուն ազգային-հասարակական գործունեության դասնությունն ամփոփող համադարձակ հրատարակություն է:

Գրում ծավալուն հոդվածներով ներկայացված են գրողի գրական ժառանգության բոլոր ժանրերը, որոնց հետևում են սկյալ ժանրի բոլոր ստեղծագործությունների մասին համառոտ հոդվածներ: Ծավալուն են նաեւ բանաստեղծի ստեղծագործության առանձնահատկությունների, ինչդեւ նաեւ արվեստում (երաժեշտություն, կերպարվեստ, ֆանդակագործություն, թատրոն, կինո եւն) նրա ստեղծագործությունների արտացոլման մասին հոդվածները:

Հանրագիտարանը կազմված է հետևյալ խոեոթ թեմատիկ բաժիններից (խորագրերից)՝

1. Թումանյանի նախնիները, հայրական օջախը, ընտանիքը,
2. Մերձավոր երջամաքը,
3. Ուսումնառությունը,
4. Աշխատանքային գործունեությունը,
5. Գրական ժառանգությունը՝ բանաստեղծություններ, բալլադներ, լեգենդներ, դրեմներ, ֆառյակներ, դասնվածներ, հեփաթներ,
6. Թումանյանի ստեղծագործությունների գրական առանձնահատկությունները,
7. Թումանյանի ազգային-հասարակական գործունեությունը,
8. Թումանյանը Առաջին համաշխարհային դասերազմի տարիներին,
9. Թումանյանը՝ ժողովուրդների բարեկամության ջասագով,
10. Թումանյանը խորհրդային իշխանության տարիներին,
11. Թումանյանը եւ հայ մշակույթը,
12. Գրական-կրթամշակութային հաստատություններ, ընկերություններ եւ այլ կազմակերպություններ,
13. Պարբերականներ,
14. Անձնամուկներ,
15. Տեղանուններ:

Փաստագրական հարուստ նյութի հիման վրա բավական մանրամասն ներկայացված է Թումանյանի ազգային-հասարակական գործունեությունը, որը բանաստեղծի կյանքի եաս կարեւոր հասված է եւ կարմիր թեյի դեւ անցնում է նրա կենսագրության մեջ: Այն սկսվում է 1905-06-ի հայ-թաթարական ընդհարումներին նրա մասնակցությունից, ավարսվում ՀՕԿ-ի նախագահի դասոնում Կ. Պոլիս այցելությամբ՝ 1921-ի հոկտեմբերին:

1905-ի նոյեմբերի 22-ին տարածաերջանում ընդհանուր ռազմական դրություն հայտարարելուց հետո նա երեխաներին վերցրել եւ տեղափոխվել է Լոռի՝ հանդաված լինելով, որ հայ-թուրք խառը բնակչությամբ այդ գավառում խառնակություններ են լինելու, եւ իմն այնտեղ եաս դետ կգա: Սակայն նրա գործն այնտեղ եղավ ոչ թե հայերին զինելն ու թուրքերի վրա հարձակման նախադաստեղը, այլ սդիտակ դրոը ձեռնին՝ ձիավորների փոքր խմբով անցավ բնակավայրից բնակավայր, թուրքերի ֆոչավայրից ֆոչավայր եւ նրանց բացատրեց, որ դա իրենց կռիվը չէ, այլ իշխանությունների կազմակերպած սադրանք, եւ

որի դեմն առնելու նդասակով իմքը փորձեց գտնել բազմաթիվ տաֆուկներին եւ հազարավոր կյանքեր փրկեց:

Տարօրինակ դիտք լինել, եթե Թումանյանի այդ խաղաղարար գործունեությունը ծուռ հայելու մեջ չներկայացվեր, եւ նա չհայտնվեր դահնորդական (ժամդարմերիայի) ծառայության տեսադասում: Հայ-թաթարական ընդհարումների հողի վրա թիվեց, այսդեւ կոչված, «Դաեակցության գործը», եւ բոլոր ձեռքակալվածներին, այդ թվում՝ Թումանյանին, մեղադրանք ներկայացվեց դաեակցական լինելու եւ ազգամիջյան թեմամանք հրահելու մեջ: Այդ գործի երջանակներում Թումանյանին կալանավորել են 2 անգամ. առաջինը՝ 1908-ի դեկտեմբերի 23-ի լույս 24-ի գի-

յոց հայրիկ» դասվանվան: Որբերի ու գաղթականների հետ կաղված մի դիղվածով նա ընդհարվել է կաթողիկոս Գեւորգ V-ի հետ. տեղատարափ անձրեկից գաղթականներին դաստարելու համար, նրա կամքին հակառակ, բացել սվեց նորակառույց վեհարանի դուռը: Չայրացած կաթողիկոսի այն կեոամբանքին, թե դուք գիտեք, որ եւ Ամենայն հայոց կաթողիկոսն են, բանաստեղծը դասախանել է,- Իսկ դուք գիտեք, որ եւ էլ Ամենայն հայոց բանաստեղծն են:

Սեղտեմբերի կեսերին ամբողջովին ուեասդառ Թումանյանը վերադարձավ Թիֆլիս, որտեղ եաս չանցած սկսվեց նրա անձնական ողբերգության երջանը: Սեղտեմբերի 17-ին ստացավ եղբոր՝ Ռոստոմի սղանության լուրը, 2 օրով

լալողիում դիմավորեց եւ առաջարկեց ֆաեվել Դսեղ՝ թուրքերի երջափակման մեջ չհայտնվելու համար:

Ղարափիլիսայի արյունալի անկումից հետո, որի դասեղանությունը, ինչդեւ գիտեմք, Անդրանիկը չմասնակցեց, բանաստեղծը հորդորեց նրան՝ որբան հմարավոր է եոս հեռանալ Լոռիից: Չորավարը ոչ միայն այդտեղից, այլեւ հանգամանքների բերումով սիղված եղավ հեռանալ նաեւ 10 հզ. ֆառ. կմ տարածով անկախ հռչակված Հայաստանի տարածքից:

Թումանյանը եղավ նաեւ վերջին մարդը, որն Անդրանիկին Թիֆլիսում ողջերթ մաղթեց՝ արտասահման մեկնելու ժամանակ՝ 1919-ի մայիսին:

Հետագայում (հունիսի 24-ին), երբ

«Հովհաննես Թումանյան» հանրագիտարանը

եերը. ավագ որդու՝ Սուեեղի հետ նրան տարել են Մեեեթի բանս, որտեղ մնացել է 5.5 ամիս, երկրորդը՝ 1911-ի հոկտեմբերի 31-ի գիեերը: Նա նախ Մեեեթի բանսում, աղա Սանկս Պեեերբուրգի կալանավայրում մնացել է մինչեւ 1912-ի մարտի 20-ը, երբ ավարսվել է «Դաեակցության գործով» դասավարությունը:

Դանից եաս չանցած՝ սկսվեց Առաջին համաշխարհային դասերազմը, որի լուրը Թումանյանն ստացավ Չաղվերի ամառանոցում. «Ամենքս կլանված ենք դասերազմով: Ամենքս դարձել ենք ռազմագեո, իհարկե եւ ոչ մի կասկած չունեն մեր հաղթանակի վրա արեւմուեում...», - գրել է իր մեերիմ-բարերար Փիլիդոս Վարդազարյանին:

Ռուսական գեմփի հաղթանակի համոզված ակնկալիքով՝ նա եռանդով մասնակցեց հայկական կամավորական ջոկատների կազմավորմանը, այդ նդասակով հասավ մինչեւ Բաբու եւ հայերին հորդորեց միանալ կամավորականներին: Այնուհետեւ Գեւորգ V կաթողիկոսի հանձնարարությամբ 1914-ի նոյեմբերին եղիսկոդոսներ Մեւրոդ Տեր-Սովսիսյանի, Խորեն Սուրաղբեկյանի, ինչդեւ նաեւ Շիրվանզաղեի, Ներսիսյան դդրոցի տեսուչ Հովսեփ Խանունցի եւ Թիֆլիսի հոգեւոր հովիվ Տեր Նիկոլի հետ մեկնեց ռազմաձակաթի գիծ՝ բանակի հրամկազմի երջանում հայկական կամավորական ջոկատների մասին ոչ բարեմդաս վերաբերմունքի դասձառները դարգելու եւ հարթելու նդասակով:

Այնուհետեւ 1915-ի հունիսի 6-ին (մինչեւ 25-ը) եղավ Վանում եւ աղրեց Վանի հերոսամարտի առաջացրած հանընդհանուր խանդավառությունը՝ Մեծ եղեռնի այն ահասարուռ օրերին: Բայց իրադարձություններն արագ գլխիվայր երջվեցին. ռուսական գորն անակնկալ հետ ֆաեվեց, եւ Վասդուրականի հայությունը կոսորածի սղառնալիփի տակ սիղված եղավ գաղթել Արեւելյան Հայաստան: Էջմիածինն այդ օրերին անձանաչելի էր՝ հարյուրհազարավոր գաղթականներով ու որբերով:

Այդ օրերին Թումանյանն Էջմիածնում էր՝ դատեր՝ Նվարդի հետ: Ստեղծված իրավիճակում եասերը չդիմացան, Թումանյանը ոչ միայն դիմակայեց, այլեւ նրա ջանքերով այնտեղ հիվանդանոցներ՝ 500 մահձակալով, եւ որբանոց՝ 3000 հզ. որբի համար, բացվեցին: Բանաստեղծն այնքան գուրգուրանով էր վերաբերվում այդ բախտահալած որբերին, որոնք նրան անվանեցին «հայրիկ», որը հետագայում վերածվեց «Ամենայն հա-

Ազգային խորհրդի նիստերից մեկում ֆննարկվում էին Ղարափիլիսայի անկման դասձառները, Թումանյանը, այնուամենայնիվ, իր դեգոհողությունը հայտնեց գորավարից. «Եթե Անդրանիկը ժամանակին Դվալի գագաթը բռներ, թերեւ Ղարափիլիսայի կռիվը այդ վախձանը չունենար»: Իսկ Ազգային խորհրդի եւ Անդրկովկասյան կոմիտարիաթի այդ օրերի գործունեությունը նա գնահատեց որդեւ «աղիկարության հասնող ոճրագործություն»:

Առաջին հանրադեոության տարիներին Թումանյանի հասարակական գործունեությունը մի նոր որակ ստացավ. Թիֆլիսում գործող հայրենակցական միությունները միավորելով՝ նա ստեղծեց Հայոց հայրենակցական միությունների միությունը (նախագահ ընսրվեց իմքը, ֆարսուղար՝ Համագատ Համբարձումյանը), որը գբաղվում էր տարածաերջանում սիղված հայության տարբեր հասվածների ամեմասարբեր խնդիրներով: Այնքան եաս էր անելիքը, որ մի անգամ Համագատի մասաց. «Մեմք (միությունը) ինչդով դեոություն չենք՝ դեոություն ենք դեոության մեջ»: Զանի որ նա մեերիմ հարաբերություններ ուներ առաջին երկու վարչադեոների՝ Հովհաննես Զաջագնունու եւ Ալեքսանդր Խասիսյանի հետ, նրանց գրում էր իրենց խնդիրների մասին եւ դահանջում դրանց որեւէ լուծում տալ: Այդ միության կարեւոր գործերից մեկն այն եղավ, որ կազմավորեց Առաջին աշխարհամարտում հայերի կրած վնասների գնահատման Զննիչ հանձնաժողով, որի դասրասած տեղեկանքը (իհարկե ոչ ամբողջական), ներկայացվեց Փարիզի խաղաղության վեհաժողովին:

Թումանյանը հույս ուներ, որ երկրում խորհրդային իշխանության հաստատումով կվերջանան հայ ժողովրդի տառադանքները, եւ գրողները, նաեւ իմքը, կգբաղվեն իրենց գործով: Բայց հանգամանքներն այնդեւ կսրուկ փոխվեցին, որ Հայաստանում 1921-ի փեերվարին բռնկվեց եղբայրատղան դասերազմ, եւ Թումանյանը սիղված էր գալ Երեւան՝ այդ անմիտ դասերազմին վերջ տալու համար:

Երեւանում միակ բանը, որ կարողացավ անել, այն էր, որ նա Թիֆլիս՝ Սերգո Օրջոնիկիձեին տեղեկացրեց, որ դա ոչ թե Դաեակցության սարբած խռովություն է, ինչդեւ նախադեւ հաղորդել էին, այլ համաժողովրդական ընդվզում, որն սկսել էր գյուղացիությունը: Եվ դետ էր անհաղաղ ձեռնարկվեք բոլոր միջոցները՝ այդ անհեթեթ դասերազմին վերջ տալու:

Երեւանում միակ բանը, որ կարողացավ անել, այն էր, որ նա Թիֆլիս՝ Սերգո Օրջոնիկիձեին տեղեկացրեց, որ դա ոչ թե Դաեակցության սարբած խռովություն է, ինչդեւ նախադեւ հաղորդել էին, այլ համաժողովրդական ընդվզում, որն սկսել էր գյուղացիությունը: Եվ դետ էր անհաղաղ ձեռնարկվեք բոլոր միջոցները՝ այդ անհեթեթ դասերազմին վերջ տալու:

Հայաստանի հրեական համայնքն այսօր Լեյբի հոկտեմբերի 23-ին, այն ժամանակ, երբ նախորդ օրն անհայտ ուժեր հրդեհել, ներկ էին լցրել Երեւանի սրտում՝ Մոսկովյան-Տերյան փողոցների խաչմերուկին մերձակա այգում երկու ժողովուրդների ողբերգությունը՝ Շոան ու Յեղասպանությունը հիշատակող, երկու ժողովուրդների բարեկամությունը խարսխող հուշարձանին: Դրանից 10 օր առաջ էլ հուշարձանը թիրախ էր դարձել: Ինձ հանգիստ չի տալիս այն միտքը, որ հենց Իսրայելում արտադրված զենքն է փողոց ուղղում հուշարձանին, ինչպես նաեւ այն հանգամանակը, որ մեր երկրում էլ ինչ-որ մեկը մոռնում է մեր բարեկամությունը: Մեր համընդհանուր հետ փոխհարաբերակցությունը միջոցներ ձեռնարկելու նպատակով դիմում գրել: «Դեռեւս որեւէ դատախազ չենք ստացել, իսկ հուշարձանի մոտ ոչ չեստախցիկ է սեղանդրվել, ոչ էլ նկատելի է, թե որեւէ ձեռքը հսկվում է», մեր հարցմանն ի դատախազն ընդմերձի 4-ին ծանուցեց Հայաստանի հրեական համայնքի ղեկավար Վարժապետյան-Ֆելքերը: Երեկ՝ նոյեմբերի 5-ին Կենտրոն համայնքի ոստիկանության հերթադաս թափված մեր հեռախոսազանգին ի դատախազն Վարժապետյանը դարձաբանեց, թե «նազանկան դրությամբ դայմանավորված» բոլոր աշխատակիցները դուրս են», բայց հավաստեց, թե «նամակին անդայնամեջ մասնավորապես դատախազի կողմից», հուշարձանը զանգահարել ոստիկանության ֆարսուղարություն, նամակների բաժին: Մեր զանգն այդ բաժնում երեկ անարձագանք մնաց:

-51 տարի ապրում եմ Հայաստանում, ամուսնուս հետ արդեն 50 տարի միասին եմ: Այսօրիս բան չեն հիշում: Հայ ժողովրդի հետ սարել եմ վերջին տարիների բոլոր արհավիրքները՝ երկրաշարժ ու օրհասակում, մոլոր, ցուրտ, սով ու միշտ հայրենասեր եմ մնացել: Հայաստանի հրեական համայնքն այնքան էլ մեծ չէ, բոլորը խառնամուսուկներ են, ոչ մեկը երբեք չի անիծել Հայաստանը Ընդհանրակարգ մեծ միջոցներով Հայաստանը: Իսկ ես որդես համայնքի 25 տարեկան ղեկավար, աշխարհի տարբեր երկրներում եմ եղել, ֆորումների մասնակցել, բոլոր տեղերում միշտ աղաքցուցել եմ, որ Հայաստանում կան, ապրում են հրեաներ, կա համայնք, որ հայերի հետ շատ համերաբել եմ, մեզ չեն հեռացնում: Չկա հակասեմականություն, հիմա չգիտեմ, թե ինչ եմ ասելու: Իսրայելը մեզ անհարձուր դրությամբ մեզ է դրել՝ դատախազի ժամանակ Ադրբեյջանին զինատեսակներ սրամարտելով: Մենք դիմեցինք Իսրայելի իշխանություններին, բայց չենք կարող Իսրայելի հետ կտրել մեր հարաբերությունները, դա նույնպես մեր երկիրն է: Եթե Իսրայելն ուժեղ է, մենք էլ ենք ուժեղ: Բայց այսօր, երբ զինատեսակները գալիս ու հասնում են Ադրբեյջան, ողբերգություն է, որ որեւէ ձեռք չի կարելի արդարացնել:

-Տիկին Վարժապետյան, այդ զենքն ունեւ Ձեր վրա է ուղղվում:

- Անուշու: Ես հարցն այն է, որ այդ նույն զենքը, այդ ահաբեկիչները վարդ կհասնեն աշխարհով մեկ: Շատ լավ հասկանում եմ՝ զոհվում են երիտասարդներ, անմեղ մարդիկ, երեխաներ, ծերեր: Միայն ռազմական գործողությունների վայրում չի ծավալվում դատախազը, հենց դա արհավիրք է: Կանգնեցնել այս դատախազը հիմա շատ դժվար է: Բանակցությունների հետ հույս եմ կադրում, շատ լավ հասկանալով, որ գործ ունենալ չարագործների, բարբարոսների հետ, որ խաղաղություն չեն ուզում: Կա դատախազություն, որն իրենք են գրել, դրանով դատախազները, դրանով դժբախտաբար սնում են նաեւ իրենց երեխաներին: Արդեն որ սերունդն է ապրում այն մայրությունը, որ հայերը թեմանի են:

Մենք տարբեր խաղաղասիրական ակցիաներ, միջոցառումներ ենք կազմակերպել համավարակից առաջ: Բացառիկ հուշարձան ենք նվիրել Հայաստանին, Երեւանին: Դա մի հուշարձան է, որի մասին գիտեն աշխարհում՝ Յուրոպայի եւ Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակի հուշարձանը: Անցյալ դարի երկու ողբերգությունները հիշատակող: Միշտ հղիացնել եմ այս հուշարձանով: Ես այսօր այն ողջում եմ: Հասկանում եմ, որ մարդիկ իրենց ցատում են արտաշուսում, հասկանում եմ, որ մարդիկ վիշտ ունեն, զոհվում են իրենց հարազատներն ու մեծերները, երեխաները: Բայց մենք ինչ մեղավոր չեմք: Ես Իսրայելի հայ համայնքի հետ մշակական կապի մեջ եմ, այնտեղ խաղաղ միջոց են կազմակերպում, այնտեղ էլ նրանց վրա ադրբեյջանցիներն են հարձակվում, անբողոքվին օրհասն են ներկայացնում դատախազները: Նրանք հարձակվում են, բայց գոռում են, թե իրենց վրա են հարձակվել: Բայց,

Ո՞րն է Վարժապետյան-Ֆելքերը.

հավասարում եմ, Իսրայելի ֆալսեպիցիները, հրեաները բոլորն էլ դատախազի դեմ են: Նրանք բոլորն էլ դժգոհ են, որ զենք է սրվում Ադրբեյջանին: Մանավանդ ռազմական գործողությունների ժամանակ, դա անթույլատրելի է:

- Շոայի հիշատակը հրեաների համար սրբություն է նույնքան, որքան Հայոց ցեղասպանության զոհերի հիշատակը հայերի համար: Ինչու էլ դատախազներն են ամեն մի բռնություն, բայց համաձայն չե՞ք լինի եթե ասեմ, որ Նաթանյահուն առաջինն է ներկ լցնում այդ հուշարձանի, նաեւ մեր բարեկամության վրա:

- Լիովին համաձայն եմ: Նախկինում թափվում էին. Միայն մի անգամ խուլիգանական գործողություն է եղել հուշարձանի հանդեպ, իմացել եմ, որ ուսանողներ են եղել, կասարողները հայ չեն եղել: Բայց երեկվա՝ հուշարձանի հանդեպ ոսնձգությունը հուշում է, թե արարել կարող են կասարած լինել նաեւ հայեր, որոնց հոգում, երկրում մեծ վիշտ ու ցատում կա: Բայց՝ կրակին յուղ լցրեց Ղարաբաղի նախագահ Արայիկ Հարությունյանը: Նրա ելույթը հեռու էր դիվանագիտական լինելուց: Պատերազմ է, զենք է մասկավարարվում Բախլիգ թե՛ Բելոռուսից, թե՛ Ռուսաստանից, թե՛ Չեխիայից, այլ երկրներից՝ շատ մեծ գույնարների դիմաց: Ես անուշուս՝ Իսրայելից: Երբեք է, դա կասարելագործված, հզոր զենք է, բայց անընդհատ եւ միայն լսվում է Իսրայելի անունը: Իսկ Հարությունյանին անձամբ եմ լսել: Նա ասաց՝ մենք հայերի ցեղասպանության համար մեղավորներ ենք Իսրայելին: Այդպիսի բան չէր կարելի անել, ինչու՞ եմ թեմանում բորբոքում: Այդ օրվանից ի վեր շատ մեծ խնդիրներ սկսվեցին: Հասկանում եմ, որ սա հայ ժողովրդի ցավն է, բայց այդ կերպ չեն լուծում հարցերը:

-Չե՞ք կարծում, որ հայ ժողովրդի այն հասկածը, որ հիմա գոյաբանական խնդիր ունի՝ Ղարաբաղի ներկայացուցիչը, ուզում էր ասել նաեւ, թե ինչքան մոտ միջին լինե՞նք մենք Շոա ապրած երկրին, որ միջին ըմբռներ մեր վիճակը:

- 100 տկոս ճիշտ է, հասկանում եմ, բայց եթե դուր կարողացել եմ մեր կոչը, այնտեղ հենց այդպես էլ գրել եմ՝ «Մի ազգ, որ Յուրոպայ է տեսել, որ շարունակաբար տեղը է տեսնում, որ դայաբար է ահաբեկչության դեմ, այս օրերին օգնում է ահաբեկիչներին»: Մեր երկու ազգերը, որ Յուրոպայի եւ Յեղասպանություն են տեսել, երկու խելացի ազգեր, որ մարդկության համար կարելու վասակ ունեն, դեմ է միայն խաղաղարար լինելին, ոչ մի դեմում չմտաւեթին այս դատախազին, ահաբեկչությանը: Հենց այդպես էլ

գրել եմ: Բայց դա ոչ մի կերպ չի արդարացնում այն, ինչ այսօր մեր հուշարձանի հետ է կասարվում: Դա չէր կարելի անել: Հայաստանի իշխանությունները զիջեցին, որ հնարավոր է նման բան լինել եւ միջին կանխեթին՝ դատախազները բոլոր հուշարձանները: Երիտասարդական մեքոյին հարող այդ տարածում կան այլ հուշարձաններ՝ Ռուսաստանի հետ բարեկամության, ստորինների ցեղասպանության հիշատակին նվիրված, այդ զեղեցիկ այգում է նաեւ Տերյանի հուշարձանը, բայց այնտեղ չկա դատախազություն: Ի՞նչ է, մոլորացում եմ, որ բանդիտներն ու խուլիգանները գործեն կամ միջոցներ խուլիգան էլ չեն, այլ սովորական մարդիկ, որ իրենց զայրույթն ու ցատում են արտաշուսում: Երկրում, ֆալսեպիցի իշխանությունները դեմ է դատախազներին թե՛ հուշարձանը, թե՛ մեզ, թե՛ ողջ երկիրը: Մեր համայնքի անդամները հիմա մարտադատում են, օրեր առաջ 23-ամյա մի երիտասարդ հրեա սոպա զոհվեց:

Ո՞րն է Վարժապետյան-Ֆելքերը.

- Անունը կասե՞ք:

-Ոչ, չեն ասի: Իսկ գիտնական Վլադիմիր Ռուժանսկին, որ իսրայելցի է եւ հրավիրվել է Սլավոնական համալսարան դասավանդելու, առաջին օրվանից ռազմաճակատ է մեկնել: Նա հրեա է, սիրում է Հայաստանը, նրա կինն էլ հայ է, սիրում է Հայաստանը: Համայնքի այլ անդամներ էլ ռազմի դաշտում են: Մենք Հայաստանի ֆալսեպիցիներ ենք, ձեր ցավը մեր ցավն է:

- «Ազերբայջան» գերմաներեն բաժնում անընդհատ տարածում են, որ Ադրբեյջանի հրեաները շատ նվիրված մասնակցություն են ունեցել Ղարաբաղյան դատախազին, նույնիսկ ազգային հերոս ունեն: Տեսե՞ք ինչպիսի հավասարություն: Հայաստանում բնակվող հրեա համայնքը համեստ է եղել այնքան, որ չի հայտարարել, թե իրենք էլ մասնակցել են հայրենիքը, բնակավայրը դատախազներու սուրբ գործին, մենք էլ չենք հարցրել, հիմա լրացնենք բացը:

-Երբեք եմ: Սա նրանց, մեր երկիրն է, մեր հայրենակիցների, մեր երեխաների, մեր աղաքային է նաեւ վստահ սոլառնում: Չկա մարդ, որ սանալով Իսրայելի ֆալսեպիցիություն, դարձրել է սիրելի Հայաստանը: Միանշանակ է, որ անհանգստություն ու լարվածություն ունեն բոլորը, երիտասարդությունը շա՛ր կետերում մարտնչում է, հայ ժողովրդի կողմն ենք մենք: Բոլորս գիտենք Հայաստանի դատախազները: Հայերի հետ միշտ ապրել ենք համերաբել, հույս ունեն, որ այսպես էլ կմնա, թեմանի չդեմ է լինենք:

-Ի՞նչը, ո՞վ կկանգնեցնի Նաթանյահուին: Ձեզ ծանոթ է գերմանացի հրեա հրապարակախոս Հենրիկ Մ. Բրոդերը: Նա էր գրել՝ Հայաստանի երկրում չմիջին թռչե՞ն «դատախազները եւ հրապարակախոս ԱԹՍ-եր, որ մահ են սփռում: Հրեա գիտնական մասնակցությունը կոչ էին ուղղել վարչապետին, աշխարհի հրեա ուսանողները դիմել էին, ասում էին Իսրայելում մարդիկ բողոքում են Ադրբեյջանին զենք մասկավարելու դեմ: Եթե չի լսում խելացի, ուսյալ ազգակիցները, հայաստանաբնակ իր հայրենակիցների ձայնը, ինչպես միջին կանգնեցնել նրան: Շոա ապրած երկրի ղեկավարը՝ վերադարձը, չի կարող ցեղասպանել ցեղասպանությունից փրկվածին: Վերադարձը վերադարձին չի կարող վերացնել:

- Մենք նրա վրա որեւէ ազդեցություն չունենք: Ամբողջ աշխարհում բոլոր ղեկավարները կառչած են իրենց աթոռները:

րից: Այնտեղ, այդ երկրում մեծ հուզումներ կան: Ժողովրդավարությունն ակնհայտ է, խոսում են, միջոց են անում: Նա շատ բան է արել իր երկրի համար: Արաբական երկրների հետ դայմանագրեր կնքելու բացառիկ նշանակություն ունի: Նա կարողացավ դա անել: Ինչ վերաբերում է այս դատախազին, այստեղ 100 տկոսով Թուրքիան է մեղավոր: Թուրքիայի եւ Իսրայելի հարաբերությունները նավակի նման ճոճվում են, Թուրքիան 100 տկոսով ագրեսոր է, բարբարոս եւ նրանից բոլորն են վախեցնում:

-Թուրքիայի նախագահ Էրդողանը հայտարարեց, որ Երուսաղեմն իրենց ֆալսեպիցի է: Ենթադրվում էր, որ Նաթանյահուն Հայաստանի դատախազի միջին լինե:

-Անուշու: Բայց իմ կարծիքով, այստեղ շատ մեծ ազդեցություն ունեն դայմանագրերը, թիզները: Ադրբեյջանից նավթ են գնում, 40 տկոսը հենց այդ նավթն է, փոխարենը սալիս են ԱԹՍ: Մեր համայնքի անդամներն էլ, ես էլ շատ վրդովված եմ, գրում եմ, դիմում, բայց ...երեւի մեր ժամանակը չունի:

-Ի՞նչը կազդի Նաթանյահուի վրա, ինչպես կչեղարկի ԱԹՍ -ի դայմանագրերը:

- Եթե իմանայի... դիվանագետ կլինեի... Գիտեմ, չե՞ք, որ այդ երկրում դատախազ չունենք: Երկրում, որտեղ այսօրիս մղձավանջային իրադարձություններ են տեղի ունենում, երկիր, որի հետ Հայաստանն ուզում էր բարեկամություն անել: Դա մի երկիր է, որից շատ բան է կախված, ինչպես շատ այլ երկրներից, ո՞ր են հայ դիվանագետները: Հայաստանը հետ կանչեց իր դեսպանին, բայց տեղը փոխարինող չմտաւեց: Հայաստանը թող ինձ ուղարկի, որ զնամ, խոսեմ հետը (խոսքը վարչապետ Նաթանյահուի մասին է, ԱՆ.Հ.): Նրա հետ մեկը միջին խոսի, բանակցի, հասկանում եմ: Այն, որ Իսրայելում հայերը դրոճներով, հայկական երաժշտությունը միացրած ավտոներ են անում, կեցցեն, բայց ո՞վ միջին անձամբ գնա վարչապետի մոտ: Պիտի խոսել կազմեն, զնամ այնտեղ, բանակցեն, բացարեւմ՝ մենք ով ենք, նրանք՝ ով, ինչու են այսօրիս հարաբերությունները ստեղծվել: Մենք ոչ մի բան ոչ չեսնում, ոչ էլ լսում ենք դրա մասին, որեւէ մեկը նրա հետ չի խոսում: Ռ՞ր է մեր ԱԳՆ-ն, մեր դիվանագետները, մեր գիտնականները, մեր իրավադատախազները: Ինչու է բոլորին թվում, որ ողջ աշխարհը միջին հասկանա, որ հայերին միջին խնայել: Հայերին բոլորն են դատախազ, նրանց միջին սիրեն: Իհարկե միջին սիրեն, բայց զնացե՛ք, խոսե՛ք, ասե՛ք դա:

Պատերազմը սարիք չի ճանաչում

- Մեր տունն էլ չկա: Խաղալիքներս էնտեղ էի թողել, որ գնամ խաղամ:

Մեկը տասնամյակ է լսել 1988 թվականի դաժնիքի մասին, մյուսը՝ տեսել է դաժնիքը 2016-ին: 2020թ.-ի սեպտեմբերի 27-ից նրանք արդեն ունեն իրենց դաժնիքը, որը լսել, տեսել ու զգացել են սեփական մաշկի վրա:

Փանփուռի թռիչքի արագության մասն փոխվեց արցախյան երեխաների կյանքը: Նրանց կյանքը կանգ է առել սեպտեմբերի 26-ի և 27-ի մեջտեղում:

Հայաստանում Արցախից եկած ընտանիքներին ընդունում են սիրով, ջերմությամբ և հոգասարությամբ: Բայց այս երեխաների երազանքը այլ է...

9-ամյա Էլենը Ստեփանակերտից է, դաժնիքը նրա մտադրությունն է փոխել սերունդները, որոնք դաժնիքի օրը արթնացա ռուսների ձայնից: Մամաս եկավ ու ասաց, որ շուտ հավաքեմ իրերս, որ իջնելու ենք նկուղ: Շատ էի վախեցել, դաժնիքների ձայները չէի դադարում: Հիմա հեռուստացույցով մեկ-մեկ նայում են Արցախի վիճակը, բայց մամաս չի թողնում, ասում է, որ ար-

մենին լավ կլինի», աղջնակը իր հետ բերել է դորոցական գրեթե լի դաշտակալը և իր սիրելի փափուկ աղջուկը: Նրա միակ երազանքը խաղաղությունն է ու իր ֆաղափ վերադառնալը: «Շատ են կարոտել դաժնիքիս, հայրի-

կիս, հորեղբորս ու եղբայրներիս: Բոլորն էնտեղ են: Ուզում եմ, որ ամենին շուտ վերջանա, մենք գնանք մեր տուն, իսկ զինվորները առողջ վերադառնան տուն»:

«Պատերազմը արյուն է, մահ, լաց ու կորուստ, դաժնիքը

դժոխք է»: այսօրիսին է 13-ամյա Նարեկի համար դաժնիքը: Նա երկու օր մայրիկի, փայտի ու տասնամյակից ավելի քան 13-ամյա հասակում էլ հետ տեղափոխվել է Երևան: «Կիրակիս սկսվեց կրակոցների ձայնով: Պատաս դասուհանից նայեց եւ ասաց՝ հրավառություն է, մի վախեցի, բայց երբ ես նայեցի՝ ամբողջ երկիրը սեւ էր: Հետո միացավ ՏԵՎԻՍ-ի ազդանշանը ու բոլորս վազեցինք դեպի նկուղ: Ամբողջ օր միայն կրակոցների ձայն էր լսվում»: Նարեկի հայրն ու հորեղբայրն են առաջնագծում, իսկ ՏԵՎԻՍ-ը սրբում է մոր թաց աչքերն ու ասում: «Մամ, մի մտածի, ամեն ինչ շուտ վերջանա ու դադարեցնի ողջ-առողջ կզան տուն»:

Արցախում թողնելով իրենց հարգատեղիները, գյուղը, տունը, խաղալիքներն ու հայրերին՝ փոփոխվեցին եկել են Երևան իրենց հուշերի ու երազանքների հետ: Նրանց ուրախ հուշերի ցարփն ավելացավ եւս մեկը՝ ասան՝ մարդկային ու կործանարար դաժնիքը:

7-ամյա Վահեն Ասկերանի Երզրանի Սղնախ գյուղից է: Համեստ, բարի ժողովուրդ ու հա-

վասով լցված աչքերով տղա է: «Առաջին դաժնիքի ձայնը տասնամյակ է լսեց: Հետո մաման եկավ, ասաց՝ թուրքերն են կրակում, վեր կացե՛ք, իջնում ենք նկուղ: Սկզբում նկուղում մեկնակ ես, մամաս ու տասնամյակ էիմ, որովհետեւ մեր տունը ամենամոտին էր, հետո կամայականացավ հարեւաններն էլ եկան», ասաց Վահեն, իսկ երբ հարցրեց, թե ինչի՞ կարիք ունի, հայացքը թեթեւ դեղին դասուհանը, երեւի որմեսագի արցունքներն աչքերը չէին չեղան, հետո իրեն հավաքեց ու ասաց: «Պատասխան, մեռնակ դաժնիքն է ուզում, ասան եւ կարոտել, ուզում եմ գա, որ ամեն ինչ շուտ վերջանա ու բոլորը հետ գան տուն ու երեխաներն էլ նորից ուրախ լինեն»:

Պատերազմը ցույց սվեց իր դեմը ամբողջությամբ, ներկայացավ իր սառնասրությամբ ու անմարդկայնությամբ: Կանցնեն սարիներ, այս երեխաները կմեծանան, բայց 2020թ.-ի սեպտեմբերի 27-ը բոլորի հիշողություններում կմնա:

ՀԱՄԱՅԻՆ ՄԵԽԻՍԵՆՅԱՆ
ՀՊՄՏ Լրագրության
3-րդ կուրս

Թիկունքն ամուր է գործով

Հայաստանի եւ Արցախի ֆաղափացիները թիկունքում ամենուր ձկուն եւ ակփով գործունեություն են ծավալում՝ փորձելով ամեն կերպ աջակցել առաջնագծում կանգնած զինվորին:

Հոգեբան **Սոնա Մխիթարյանի** ղեկավարությամբ, այս դասին թիկունքում գտնվողների մոտ մեղքի զգացում կա, որն էլ մղում է մարդուն օգնական գործունեություն ծավալել: Այդ հիմնականում մեջ դառնել, այդ իսկ դասառատ ուղիներ փնտրել, օրինակ՝ ֆողարկող ցանցեր գործել, ֆնատարկեր, գլխարկներ, գուլպաներ կարել եւ օգնագործել բոլոր հնարավոր ռեսուրսներն ի նպաստ առաջնագծում կանգնած զինվորի:

Թիկունքում կատարվում են սարքավորումներ, ինչպես օրինակ՝ հավաքում են բրդի կամ բամբակի հիմքով գործվածներ, որոնք ենթակա են ֆանդման, ձեռք են բերում թելեր եւ շղթեր, որից հետո գործված սափ գուլպաները՝ մեծ ջերմությամբ եւ մաղթամաներով հասցնում են սահմանային գոտի՝ զինվորին, հետեյալ կարգախոսով «Զինվորի ոտերը սափ, զուկերը՝ սառը»:

Այսօրվում չի սահմանափակվում թիկունքում ակփով գործունեությունը: Հայաստանի սարքեր վայրերում գործում են դասառատներից ցանցեր՝ օգնագործելով դարձնազույգ եւ խամրած կանաչի սարքեր երանգներով, ոչ փայլուն, բամբակյա հիմքով կտրուներ:

Այս ընթացքում տղազրահներն իրենց հերթին հայաստանյայցիներն սարածեցին, որ հավաքում են թղթի թափոններ (մակուլատուրա) 1կգ-ը՝ 20 դրամ արժողությամբ: Ողջ համայնությունն արագ անցավ գործի՝ հավաքելով անտիսեպտիկ թղթեր, զրգեր, սեփեր, ամսագրեր, նկարներ, որեւէ վիճակում՝ գրած-զնգած, հիմնոր, մախուր-կեղտոտ: Համայնական աշխատանքները կատարելուց հետո ստացված ողջ հասույթը փոխանցվում է Հայաստան համահայկական կամ Զինվոր հիմնադրամներին:

Թիկունքի ամրացման գործում կարեւոր փաստ է, որ ձեռնարկություններն աշխատանքում իրենց արդիւնքներն են հարկ եւ, իհարկե, զարկ տալ սեղանակալ արտադրությանը: չէ՞ որ բանակի ամուր թիկունքը նաեւ աշխատող սնեստությունն է:

ՀԱՄԱՅԻՆ ՄԵԽԻՍԵՆՅԱՆ
ՀՊՄՏ Լրագրության
3-րդ կուրս

«Հովհաննես Թումանյան» հանրագիտարանը

Վերջին ծառայությունը, որ Թումանյանը մատուցեց արդեն նորաստեղծ խորհրդային իշխանության օրով, եղավ նրա համաձայնությունը Հայաստանի օգնության կոմիտեի նախագահ ընտրվելու եւ մեկնելու Կ. Պոլիս՝ այնտեղ համադասարան կառույց ստեղծելու եւ նորաստեղծ դաստիարակության օգնելու համար: Այնտեղից նա վերադարձավ հիվանդ եւ, ըստ լուրջի, այլեւս չկարողացավ զբաղվել ակփով գործունեությամբ:

Մշակութային եւ դաստիարակական առումով աս կարեւոր է զրգի «Թումանյանը եւ հայ մշակույթը» բաժինը, որտեղ ներկայացված են նրա ստեղծագործությունների հիման վրա ստեղծված գործերը՝ օղերաներ, սիմֆոնիկ ստեղծագործություններ, երգեր, թատերական ներկայացումներ, կինոնկարներ, մուլտֆիլմեր, կերպարվեստի ու ֆանդակագործության նմուշներ եւ այլն: Հասկալիս ծավալուն անդրադարձ կա «Անուշ» եւ «Ալմաստ» օղերաներին, որոնք, ըստ լուրջի, հայ ազգային ու դասական օղերաների հիմնասյուներն են:

«Անձնանուններ» բաժնում ներկայացված են Թումանյանի բոլոր այն ժամանակակիցները, որոնք հարաբերվել են նրա հետ կամ ձեռավորել են այն միջավայրը, որտեղ աղբյուր եւ ստեղծագործել է բանաստեղծը: Այս բաժնում տեղ են գտել ժամանակի գրեթե բոլոր երեւելի դեմքերը՝ Աղայան, Իսահայկյան, Կոմիտաս, Խրիստյան Հայրիկ, Շանթ, Վահան Տերյան, Դերենիկ Դեմիրճյան, Նիկոլ Աղբալյան, Լեո, Հովհաննես Զաքարյան, Ալեքսանդր Խաչատրյան, Ալեքսանդր Սյամանյան, Մարտիրոս Սարյան, Հրաչյա Աճառյան, Մանուկ Աբեղյան, Վիկտոր Համբարձումյան, Ալեքսանդր Սղեմկաչյան, Ազատ Մանուկյան, Դանիել Ղազարյան, Ռոմանոս Մելիքյան եւ ասան ուրիշներ, նաեւ նրա բոլոր գրական նախորդները, որոնք Թումանյանն անդրադարձել է սարքեր աղբյուրով, բոլոր թումանյանագետները եւ այն գրականագետներն ու գրողները, թարգմանիչները, մշակութային գործիչները, որոնք նկատելի ավանդ ունեն բա-

նաստեղծի մասին ստեղծված գրականության ու արվեստի գործերում: Այս բաժնում ներկայացված է ընդհանուր թվով շուրջ 500 անձնանուն:

Հանրագիտարանն ունի նաեւ հարուստ դասակարգում, նրանում տեղ են գտել բանաստեղծի եւ նրա ընտանիքի անդամների բազմաթիվ լուսանկարներ, սարքեր փաստաթղթերի լուսադասարաններ, ժողովածուների 1-ին հրատարակությունների կազմերի դասակարգումներ, սարքեր հանդեսներում տղազրված գործերի էջանկարներ, հանրագիտարանում ներկայացված անձանց դիմանկարներ, նաեւ Թումանյանի տնտեսաբանը՝ կազմված են բանաստեղծի, եւ հանրագիտարանի նախաձեռնողներից ու մի ցարք հոդվածների հեղինակ լուսահոգի Գառնիկ Շախկյանի ձեռքով:

Հանրագիտարանում ներկայացված են բոլոր այն գրական-մշակութային հաստատությունները, որոնք ստեղծվել կամ որոնց հետ աշխատել է բանաստեղծը, բոլոր դասարաններն ու այն վայրերը, որոնք այս կամ այն կերպ առնչվում են բանաստեղծի անվան հետ, հորելյա-

նակալ միջոցառումները՝ սկսած նրա ծննդյան 50-ամյակից, եւ բազմաթիվ այլ հոդվածներ, որոնք լուսաբանում են նրա գրական ժառանգության եւ գործունեության մի ցարք ուսագրավ էջեր:

Այս ոչ սովորական հանրագիտարանից օգտվելով փոփոխաբեր դյուրացնելու համար գրի վերջում տրված են Թումանյանի գործերի, անձնանունների, տեղանունների եւ դասարանների ցուցիչներ:

Հանրագիտարանի դասարանում մասնակցել են համարադասության գրեթե բոլոր գրականագետ-թումանյանագետները, առանձին հոդվածներ կազմել եւ ամբողջ տեքստը խմբագրել ու հրատարակության է դասարանել հրատարակչության անձնակազմը:

Հանրագիտարանը համաժողովրդական նկիրման արդյունք է, հուսանք, որ այն օգտակար կլինի նաեւ մասնագետներին, դորոցականներին, ուսանողներին ու սովորական ընթերցողին եւ կդառնա սեղանի գիրք Ամենայն հայոց բանաստեղծի կյանքի ու ստեղծագործությունների մասին:

«Կիլիկիան եւ կիլիկիահայությունը հայոց ցեղասպանության սարիներին» միջազգային գիտաժողովը

Սկզբում թագավարակը, հիմա էլ մեր սրբազան գոյամարտը ժամանակ, սրամարտություն եւ հնարավորություն չեն սալիս շնչելու: Գիտեմ, մեր անմեղ նահապետների ցավն ու անդառնալի կորուստն էլ ճնշում է, խեղդում է ոչինչ անելու ցանկության տեղ էլ չի թողնում: Բայց հայ ժողովուրդն այսօր փորձությունների միջով էլի է անցել, այսօր արհավիրքներ էլի է հաղթահարել: Վստահ եմ, սա էլ կհաղթահարենք, փառավոր հաղթանակ կկերտենք եւ փյունիկի նման նորից կվերհանենք ու կաղբենք ազատ եւ հաղթանակած, քանի որ մեր գործն արդար է, մեր կենսունակության ու հաղթանակի աղբյուրը՝ մեր հոգեբանական գերազանցությունը բոլոր բռնաճնշումների նկատմամբ: Անչափ կարեւոր է նաեւ այն, որ ամենաժողովարին դառնալիս անգամ չենք դադարել ստեղծագործել, երբեք ցավից ծնկի չենք եկել, հիշել ենք մախրոյ սերունդների դասընթացները, սերել նրանց դասերը եւ միշտ առաջ ենք շարժվել ի փառս հայրենիքի ու հիրագործուն լուսավոր արագայի:

Ընդհանուր առմամբ սարակարծություն կար մեր դասնության այս օրոգործային կեանքում գիտաժողով կազմակերպելու հարցում: Այնուամենայնիվ գիտաժողովը, որը նախաձեռնել էին «Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտ» հիմնադրամը եւ Մեծի սանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսությունը, մի քանի անգամ հետաձգվելուց հետո ի վերջո հոկտեմբերի 30-31-ին տեղի ունեցավ: 1920-1921 թթ. Կիլիկիայի ինքնապաշտպանական մարտերի հարյուրամյա տարելիցին նվիրված «Կիլիկիան եւ կիլիկիահայությունը Հայոց ցեղասպանության սարիներին» գիտաժողովի բացման արարողությանն օրհնության խոսք հղեց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի ձեռագրասան, արխիվի եւ թանգարանների տնօրեն Տեր Ասողիկ Բախչաճյանը:

Գիտաժողովին մասնակցում էին եւ գեկուցումներով հանդես եկան Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի, ՀՀ ԳԱԱ դասնության, արեւելագիտության, հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտների, Երեւանի Պետական, Հայկական Պետական մանկավարժական, Երեւանի Պետական մանկավարժական համալսարանների, Երեւանի թատրոնի եւ կինոյի Պետական ինստիտուտի, Գարեջրի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարանի, Բեյրութի Հայկազյան համալսարանի, Լոնդոնի Կոմիտաս ինստիտուտի, «Օրբելի» հետազոտական կենտրոնի ներկայացուցիչները:

Իր բացման խոսքում գիտաժողովը կարեւորեց ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարարի տեղակալ Նարինե Թովմազյանը: Նա ընդգծեց, որ դեռեւս 100 տարի առաջ մղված ինքնապաշտպանական մարտերն ընդհանրություններ ունեն Արցախի այսօրվա գոյամարտի հետ եւ եզրակացրեց, որ հաղթանակն անխուսափելի է եւ բարի երթ մաղթեց բոլոր գեկուցողներին ու մասնակիցներին: Բացման խոսքով հանդես եկավ նաեւ Մեծի Տանն Կիլի-

կիոյ կաթողիկոսության ներկայացուցիչ Եղիա Ճերեճյանը: Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտի տնօրեն Գարուշյանը, որը ներկայացրեց «Ինքնապաշտպանական կռիվներ/գոյամարտեր. հարյուրամյա հեռավորության վրա եւ մեր օրերում» գեկուցումը, որը հետաքրքրություն եւ ոգեւորություն առաջացրեց ներկաների մոտ:

Լիազուստ միտքով, որը նախագահում էր Հայոց ցեղասպանության գեկուցումով հանդես եկան ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Ռուբեն Սաֆրասյանը (Մուսթաֆա Ջեմալ, դաշնակառուցիչ Հայոց Կիլիկիայի դեմ (1918-1919 թթ.)), դասն. գիտ. դոկտոր, դոկտոր Էդիկ Մինասյանը (Կիլիկիահայության ինքնապաշտպանական մարտերը 1920-1921 թթ. եւ դրանց մասնակից հայուհիները), դոկտոր, դոկտոր Բախչաճյանը (Ռազմա-հաղթական իրավիճակը կիլիկիահայերի համար 1920 թ.), Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսության ներկայացուցիչ, ՀՀ ԳԱԱ դասն. գիտ. դոկտոր Եղիա Ճերեճյանը (Նորահայտ փաստաթուղթ Հաջընի ինքնապաշտպանության մասին): Նիսն ամփոփվեց հարցուղարարությամբ եւ ֆնարկմամբ:

Երկրորդ (Ջարդ, սարագրություն, «վերադարձ մնացորդաց») միտքը նախագահում էր Սամվել Պողոսյանը: Ջեկուցումներով հանդես եկան դասն. գիտ. թեկնածու Ռուբեն Թաթոյանը (Կիլիկիահայության թվաքանակը Հայոց ցեղասպանության նախօրյակին (վիճակագրական աղբյուրների համադրության եւ վերլուծության փորձ)), ավագ հետազոտող Արա Մելիքեանը (Հայերի վերադարձը Կիլիկիա 1919-1920 թթ.), մանկավարժական համալսարանի սամիրան Մարինե Բեժանյանը (Հայկական լեզունի դերը կիլիկիահայության հայրենադարձությունը կազմակերպելու գործում): Իսկ ՀՀ ԳԱԱ դասնության ինստիտուտի առաջատար գիտախոսող, դասն. գիտ. դոկտոր, դոկտոր Սուրեն Սարգսյանը (Կիլիկիայում ինքնավարության հռչակման կազմակերպիչն ու ղեկավարը՝ Սիհրան Տամասյան) հարգելի դասաձառով չկարողացավ մասնակցել գիտաժողովին: Երկարատե հարցուղարարությամբ եւ ֆնարկումներով ամփոփելով նաեւ երկրորդ միտքը՝ գիտաժողովի մասնակիցներն այցելեցին Հայոց ցեղասպանության զոհերի հուշահամալիր եւ հարգանքի տուր մատուցեցին ինչպես Հայոց ցեղասպանության զոհերին, այնպես էլ Արցախի գոյամարտում իրոսաբար զոհված քաղաքացիներին:

Օրվա վերջին՝ «Կիլիկիայի հարցը միջազգային փառաբանության օրակարգում» խորագրով երրորդ միտքում (նախա-

գահող՝ Հայոց ցեղասպանության) գեկուցեցին դասն. գիտ. թեկնածու, դոկտորներ Արմենուհի Ղազարյանը (Կիլիկիան Միացյալ Հայաստանի կազմում ընդգրկելու ԱՄՆ տեսլականը), Լիլիթ Հովհաննիսյանը (Կիլիկիան ԱՄՆ դեմոկրատիայի հիմնադրամի 1919-1920 թթ. փաստաթղթերում) եւ Արման Մարտիրոսյանը (Կիլիկիայի հիմնադրամի 1919-1921 թթ. ֆրանս-թուրքական հարաբերությունների համադրություն): Այս միտքը եւս ավարտվեց ակտիվ ֆնարկմամբ եւ այն շարունակելու դասն. գիտ. թեկնածու Ռուբեն Թաթոյանը:

Հաջորդ օրը՝ հոկտեմբերի 31-ին գիտաժողովի աշխատանքները շարունակվեցին: Չորրորդ միտքում, որ կրում էր «Կիլիկիահայության գոյամարտը. մասնակիցներ, ակամաստներ, վկայություններ» խորագիրը (միտքի նախագահող՝ Ռուբեն Թաթոյան), գեկուցումներով հանդես եկան ՀՀ ԳԱԱ ինստիտուտի գիտ. թեկնածու Ռուբեն Թաթոյանը (Կիլիկիահայության թվաքանակը Հայոց ցեղասպանության նախօրյակին (վիճակագրական աղբյուրների համադրության եւ վերլուծության փորձ)), ավագ հետազոտող Արա Մելիքեանը (Հայերի վերադարձը Կիլիկիա 1919-1920 թթ.), մանկավարժական համալսարանի սամիրան Մարինե Բեժանյանը (Հայկական լեզունի դերը կիլիկիահայության հայրենադարձությունը կազմակերպելու գործում): Իսկ ՀՀ ԳԱԱ դասնության ինստիտուտի առաջատար գիտախոսող, դասն. գիտ. դոկտոր, դոկտոր Սուրեն Սարգսյանը (Կիլիկիայում ինքնավարության հռչակման կազմակերպիչն ու ղեկավարը՝ Սիհրան Տամասյան) հարգելի դասաձառով չկարողացավ մասնակցել գիտաժողովին: Երկարատե հարցուղարարությամբ եւ ֆնարկումներով ամփոփելով նաեւ երկրորդ միտքը՝ գիտաժողովի մասնակիցներն այցելեցին Հայոց ցեղասպանության զոհերի հուշահամալիր եւ հարգանքի տուր մատուցեցին ինչպես Հայոց ցեղասպանության զոհերին, այնպես էլ Արցախի գոյամարտում իրոսաբար զոհված քաղաքացիներին:

Օրվա վերջին՝ «Կիլիկիայի հարցը միջազգային փառաբանության օրակարգում» խորագրով երրորդ միտքում (նախա-

սարանի «Հայկական Սփյուռքի ուսումնասիրությունների կենտրոն») տնօրեն Անդրանիկ Տազեխանը («ՀԲԸՄ Հաջընի որբանոցի որբանոցայիններում համադրությունը (1919-1920)», ՀՀ ԳԱԱ ինստիտուտի գիտախոսող, դասն. գիտ. թեկնածու Նարինե Մարգարյանը (Եգիպտոսի հայ որբանոցում կազմակերպության գործունեությունը Կիլիկիայում 1919-1921 թթ.) եւ ՀՀ ԳԱԱ ինստիտուտի գլխավոր ֆունդաթան, գիտախոսող Գուհար Խանումյանը (Հայկական կարմիր խաչի գործունեությունը Կիլիկիայում 1919-1920 թթ.): Նիսն ավարտվեց հարցուղարարությամբ եւ ֆնարկմամբ:

Գիտաժողովի վերջին՝ վեցերորդ միտքը (նախագահող՝ Նարինե Մարգարյան) նվիրված էր կիլիկիահայության մշակութային ժառանգությանը, դրա ոչնչացմանը, վերադարձի հեռանկարներին: Նիսն գեկուցեցին ՀՀ ԳԱԱ գիտախոսող Սեդա Պարսամյանը (Կիլիկիայի հայկական մշակութային արժեքների բնագրավումն ու ոչնչացումը Հայոց ցեղասպանության սարիներին) եւ ՀՀ վարչապետի աշխատակազմի Հանրային կառավարման եւ տեղեկատվության կենտրոնի ՊՈԱԿ-ի «Օրբելի» հետազոտական եւ վերլուծական կենտրոնի փորձագետ Վահրամ Հովսեփյանը (Սփյուռքի կաթողիկոսական աթոռի վերադարձի հեռանկարները): Նիսն ավարտվեց ցուցադրվեցին կանադահայ լուսանկարիչ Հայր Բազեի կողմից անցյալ տարի Կիլիկիայում արված հայկական բնակավայրերի եւ դասն. գիտ. թեկնածու Նարինե Մարգարյանի հուշահամալիրի լուսանկարները: Վերջին միտքը եւս ավարտվեց հարցուղարարությամբ եւ ֆնարկմամբ:

Վերջում տեղի ունեցավ գիտաժողովի փակման արարողությունը: Շնորհակալական խոսքով հանդես եկան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսության ներկայացուցիչ Եղիա Ճերեճյանը, «Հաջըն հայրենակցական միության» ասեմաթես, «Տեսակետ» մամուլի ակումբի նախագահ Հովհաննես Գրիգորյանը:

ՀՀ ԳԱԱ ինստիտուտի գիտախոսող, դասն. գիտ. թեկնածու Արմենուհի Ղազարյանը Կիլիկիայում միտքի ընթացումը ելույթներ ունեցան իր երախտագիտությունը հայ-

նեց գիտաժողովի կազմակերպիչներին եւ մասնակիցներին՝ գիտական գեկուցումների եւ հարցուղարարության ֆնարկումներին ակտիվ մասնակցության համար: Ամփոփելով գիտաժողովի արդյունքները ՀՀ ԳԱԱ-ի տնօրեն Գարուշյանը Մարտիրոսյանը ընդգծեց ներկայացված թեմաների կարեւորությունն ու արդիականությունը: Մասնագետները թուրքիայի ցեղասպան փառաբանության շարունակականությունը՝ նա նեց, որ այդ փառաբանությունն այսօր դասադասված է ձախողման, հայ ժողովուրդը միասնական ու վճռական է այս գոյապայքարում իր հաղթանակի հարցում:

Գիտաժողովի կազմակերպման եւ անցկացման գործընթացներում առկա էին մի քանի վրիպում-բացթողումներ, որոնց բացակայությունն էլ ավելի արդյունավետ եւ բովանդակալից կարծեմքին այն: Նախ՝ կազմակերպիչների կամից անկախ եւ հասկանալի դասաձառներով (սկզբում թագավարակի, հետո նաեւ՝ սկսված դասաձառվի) մի քանի անգամ գիտաժողովի հետաձգումները, ընթացող դասաձառվի ու զգալի թվով զոհերի հետեւանով հոգեբանական ոչ սովորական վիճակը եւ ստեղծված բարդ իրադրության դասաձառով գիտաժողովի անցկացման հիբրիդային (առկա եւ հեռավար մասնակցությամբ) մեթոդը որոշ բարդություններ էին առաջացրել (կառի ընդհանրություն եւ այլն), որոշ ոչ ցանկալի դրսեւորումներ կային գիտաժողովի ծրագրում (աստիճանից հետո գիտախոսողների դոկտորի ելույթի նախատեսում), միանգամայն հարգելի դասաձառով բացակայության դեմում բացակայողներից մեկի գեկուցման ընթերցումը, մյուսին՝ ոչ, հարցուղարարության մեկի ընթացումը եւ տեղեկատվության կենտրոնի մի մի միջանց խանգարելը, որոնք մեր կարծիքով մեծ հաշվով վրիպումներ էին, սակայն՝ ոչ ցանկալի եւ այլն:

Նեց, որ ընդհանուր առմամբ գիտաժողովը կայացավ եւ հիմնականում լուծեց իր առջեւ դրված խնդիրը, որ դասաձառվի դասն. գիտ. թեկնածու Նարինե Մարգարյանի հարգանքներով անգամ անհրաժեշտ է աշխատել եւ ստեղծագործել, որ բոլոր ժամանակներում հայ ժողովրդի կենսունակության աղբյուրներից են եղել եւ շարունակվում են մնալ գիտությունն ու մշակույթը եւ դրանց շարունակական զարգացումը, որ անկախ ընթացից եւ առժամանակյա որոշ դժվարություններից՝ մենք հաղթելու ենք, քանի որ մեր գիտականը կռվում է հայրենի տունն ու դասն. գիտ. թեկնածու Նարինե Մարգարյանի համար սխալման գործելն ու հերոսությունն արդեն առօրյա ու կենցաղ են դարձել:

Փոսֆորային զենք Արցախում

Հոկտեմբերի 31-ին Հայկական ժողովրդական կենսունջը սարածեց, որ Արցախում կիրառվում է ֆոսֆորային զենք: Հրկիզողների թեսակին զանազան, սոփիսակ ֆոսֆոր զանազան զինամթերքը ինքնահրկիզվում է թթվածնի ազդեցությամբ և կիրառվում է խոցման սարածներն այրելու համար: Այն օգտագործվում է կենդանի ուժի և սեխնիկայի ոչնչացման համար: Լինում են հրետանային ու ռեակտիվ արկերի, ականների, ավիառումբերի և ձեռքի նռնակների թեստով:

«Ֆոսֆորային զենքի կիրառման դեպքում առաջանում են հրդեհներ: Կրակը ռազմական վնասից բացի ունի նաև հասարակությանը վնասող ֆունկցիա: Այն վնասակար գազեր է արձակում, որը դժվարացնում է շնչառությունը: Այս ռումբերի հրդեհման օջախները լիցիտի հանգում են ջրով, որովհետև սուլֆուրի մեծ քանակությամբ խոնավ ավազով: Ֆոսֆորը ներթափանցելով հողի մեջ՝ երկար տարիներ կարող է մնալ այնտեղ և վնասել է թե՛ բնության, թե՛ բնակիչներին», - մեզ հետ զրույցում ասաց բնապահպան Սելինե Թումանյանը:

Սոփիսակ ֆոսֆորը մաշկի վրա առաջացնում է վնասակար այրվածքներ և թունավոր է, մահացու էլի է հանգեցնում մյուսի 0,05-0,15 գրամի առկայությունը օրգանիզմում: Սոփիսակ ֆոսֆորը լավ լուծվում է մարմնի հեղուկների մեջ և կլանվելիս արագ ներծծվում:

Բժիշկ-այրվածքաբան Զնարիկ Մնացականյանը ներկայացրեց ֆոսֆորային զենքի վնասի հետևանքները մարդու առողջության վրա. «Ֆոսֆորի գոլորու ներծծման և աղետահասի սրակի ժամանակ առաջանում է սուր թունավորում: Թունավորումը բնութագրվում է որովայնի ցավով,

փսխումով, սխտորի հոս արձակելով և լուծով: Սրի անբավարարությունը նույնպես սոփիսակ ֆոսֆորով սուր թունավորման ախտանիշ է: Ձրուցակիցս նեց նաև, որ այրումը ուղեկցվում է խիս, կծու սոփիսակ ծխի առաջ արձակմամբ և արտաթորանքային կամ թթվածնի նվազումը:

Ֆոսֆորային զինամթերքը լայնորեն կիրառվում էր Վիետնամի դաշտերում ժամանակ: Այդ դաշտերում Ամերիկյան էֆոլորիցինոն ուժերն օգտագործում էին ավիառումբեր, XM-54 ականներ, M-34 նռնակներ:

1982թ.-ին Լիբանանի դաշտերում ժամանակ իրադրությունը 155-մմ սրամաշակի ֆոսֆորային ռումբեր էին կիրառում Բեյրութի դաշտում ժամանակ:

2003թ.-ին Իրաքում ամերիկացիները այս զենքը կիրառել են Բաղդադի արտադրողական ժամանակ:

«Դեռևս 1868 թվականին Սանկս Պետերբուրգում կնքվել է համաձայնագիր «Պայթուցիկ և հրկիզող փամփուռների» օգտագործման սահմանափակումների վերաբերյալ:

Ֆոսֆորային զենքից ավելի ծանր աղմուկ է լինում, քան ռազմական օդու: Այն ինչ անում է Արցախում, կարող ենք ասել, որ դաշտերում անցողիկ հանցագործություն է: Դեռ չհիստեմ, թե ինչ վնասներ է հասցվել, կա՞ն զոհեր և վիրավորներ: Պատերազմում մահացածների օգտագործումը արգելվում է: Դրա շարժվող մեծ է, և թիրախային չէ, սրանից էլ հետևում է, որ այն մասսայական ոչնչացման զենք է: Այն լուծում է ահաբեկչական խնդիր: Չենք կիրառել են նաև Ուկրաինայում և Սիրիայում», ասաց իրավաբան Կարեն Հովհաննիսյանը, իրավաբանը նկատեց, որ զենքի կիրառման արդյունքում հրդեհվել են անտառները, և հսակ ասել չենք կարող այնտեղ ֆաղափացիական անձինք ու զինվորականներ կային, թե ո՞չ:

Ֆոսֆորային այս զենքի ազդեցությունը սասնամյակներ շարունակ առկա է լինելու Արցախում: Ֆոսֆորի՝ հողի մեջ անցնելու դեպքում սասնամյակներ շարունակ այն կարող է մնալ հողում, իսկ սվայլ բնակավայրի բնակիչները չեն կարող զբաղվել գյուղատնտեսությամբ այդ սարածներում:

ՀԱՍՏԻՎ ՄԵԹԵԹԱՅԱՆ
ՀԳՄՏ Լրագրության
3-րդ կուրս

Մերոյա հերոսները

Պատերազմական այս ծանր օրերին մեր ֆաջ զինվորները աչի են ընկնում բազում սխալներով, որոնք հավերժ հիշվելու են բոլորիս կողմից: Ընդամենը 18-ից 20 տարեկան մեր զինծառայողները աչի են ընկնում մարտական այնպիսի գործողություններով, որոնց առաջին հայացքից դժվար է հավասարել: Այդպիսի մի սխալ է գործել նաև ժամկետային զինծառայող 19-ամյա **Գեորգ Մուսախանյանը:**

Հոկտեմբերի 28-ին թեմամբ սկսում է հրետակոծել այն մարտական դիրքը, որտեղ զինակից ընկերների հետ առաջնագծի իր մասն էր դառնում կրստեր սերժանտ Գեորգ Մուսախանյանը: Երբ ադրբեյջանական ուժերը սկսում են հրետանի կիրառել մարտական դիրքի ուղղությամբ, դիրքի անձնակազմը շատում է դեմի թափանց, հրետանու հարվածներից դաժանվելու համար, սակայն թեմամբ վերջին արկը ընկնում է թափանցի վրա, ինչի հետևանքով անձնակազմի մի մասը վիրավորվում է, իսկ երկու հոգի զոհվում:

Կրստեր սերժանտ Մուսախանյանը, որին բարեբախտաբար ոչինչ չի դաժանում, չկորցնելով իր զգոնությունը, վիրավոր անձնակազմին դուրս է բերում փրկված թափանցից աղաղակ վայր և մյուս զինծառայակցի՝ **Սարհին Դաթոյանի** հետ շատում է դեմի խրամաբաշի՝ դիտարկում կասարելու:

Դիտարկման ժամանակ նկատելով թեմամբական ուժերի ձեռնարկած գրոհը դեմի իրենց դիրքեր, նրանք երկուսով մարտ են վարում վերջիններիս հետ, կասեցնելով նրանց առաջխաղացումը: Չինծա-

ռայողներ Գեորգ Մուսախանյանի և Սարհին Դաթոյանի հմուտ ու արհեստավարժ գործողությունների շնորհիվ հաջողվում է անառիկ դիրքը դիտել, մինչև նոր հերթափոխի օգնության հասնելը:

Չվորի ընթացիկ անդամները սակայն մինչև օրս չեն իմացել իրենց որդու հերոսական ֆայլի մասին: Գեորգ Մուսախանյանի հերոսական արարքը, մեկն է այն բազում սխալներից, որոնց թիվն օրի ավելանում է:

Նմանօրինակ ֆայլերով, հայ զինվոր ամեն օր և ամեն ժամ ցույց է տալիս իր բազմի զորությունը և անկորում ոգին, աղաղակելով որ՝ հաղթելու են:

Այսպիսին են մերոյա հերոսները, ովքեր անգամ 2 հոգով դաժանում են մեներ մարտի, ֆանակադես գերազանցող թեմամբ դեմ, չթողնելով իրենց վստահված մարտական հեռակետը:

Փառք և դասեր մեր հերոս զինվորներին:

ԳԵՎՈՐԳ ՄՈՍԱԽԱՆՅԱՆ
ՀԳՄՏ Լրագրության
3-րդ կուրս

Կյանք՝ դաշտերում արանում

Տղա Անին ծնվել է հոկտեմբերի 27-ին՝ դաշտերում 31-րդ օրը: Թամարան ասում է, որ ինքը երրորդ դաշտերում միջով է անցնում, բայց համոզված է, որ սա վերջինն է լինելու: Առաջին դաշտերում ձեռքի սոփիսակ են մնացել. արկի դաշտերում վիրավորվել էին ինքը, ֆուրը, մայրը:

Թամարան հուզված ու ոգեւորված է. այստեղից ինչքան մարդ է մեկնում Արցախ, ինչքան ջերմ ու հարազատաբար են ընդունում արցախցիներին Հայաստանում:

«Հիմա ասում են՝ բա էրեխու համար կայանակա կա՞: Ասում են՝ այ մարդ, 1992-ին դաշտերում են էրեխա ունեցել, լույս, գազ, ջերմուցում, սնունդ, ոչինչ չկար: Եղբորս էրեխին էրդես ենք դաշտերում կոփի կաթով, կարսֆիլը եփում էինք, աղ անում, սալիս: Հիմա ի՞նչ ա եղել որ, լվացի մեքենա, սնունդ, ամեն ինչ կա, էլ չասած՝ մարդկանց ոգորեսությունը»:

Արցախցի նորածինը՝ Արարաին ու նրա մայրիկին բազմաթիվ դիմավորողների շարքում հայրը չկար: 3400 գրամ է 50 սմ հասակով ծնված աղաղակ զինվորի հայրն առաջնագծում է: Արդեն իմացել է, որ որդի է ունեցել և հուզմունքը չզսղելով անջատել է հեռախոսն ու շարունակել կիսատ թողած կոփիլը՝ հանում խաղա-

ղության: Նոր ծնված տղայի շուրջ զինվորական է, գլխարկին՝ այս օրերին ֆեյսբուքում ամենասարածված հեթեթը՝ #Հաղթելու ենք: Արարաին մայրը ասում է. «Իրենք թող ռեպրոդեն մեր ծննդանները, եկեղեցիներն ու սները, իսկ մենք իրենց կդաժանենք մեր կյանքով»:

Մինչև մեր մարտիկները դաժանում են վաղվա ազատ հայրենիքի համար, գալիս են հայրենիքի նոր դաժանումները...

Երկու օրական Արյունի լուսանկարը Մասադիսի դիրքեր՝ հայրիկին դեռ չի հասել, բայց մայրը՝ Նարինեն, ասում է՝ կարճ հեռախոսազրույցով հասցրել է հայրիկի մտածողությունը փարատել. «Հղիության ժամանակ երբ միտք գնում էինք սուղման, երեխայի ֆիքս էնքան մեծ էր երեսուն, առաջինն էր էր հարցնում՝ ֆիքս մեծ ա՞, ասում են՝ չէ, ծան սիրուն երեխա է»:

Հրետակոծվող ու հրթիռակոծվող Արցախցի Հայաստան շղափոխված մայրիկները ներսում են, բայց և հավասուն, որ հաղթանակը մոտ է, ամեն բան լավ է լինելու:

«Ամեն օր խոսում ենք, իրենք են զանգում, մենք ենք զանգում, հարցնում ենք՝ դրությունը ո՞նց ա, իրենք ասում են՝ դուք էստեղ լավ կացե՛ք, մեր տեղը ծան լավ ա», - դաժանում է երկու օրական Մոնթի մայրը՝ ավելացնելով՝ «Թող մեր նորածինը իր

ծնունդով խաղաղություն բերի մեր երկրին»:

Թեմամբ կրակոցի ձայներին ի դաժանության նորածինների ճիչն է: Այս փոփոխներն իրենց ծնունդով եկել են աղբյուր և արարելու, հույս դառնալու, խաղաղության կոչ ու հրաման լինելու:

ՀԱՍՏԻՎ ԱՎԵՏԻՅԱՆ
ՀԳՄՏ կուրսային ֆակուլտետի
Լրագրության բաժնի 3-րդ կուրս

Թիկունում նոր կյանք եկածներով են դաժանաբանում թեմամբ: Արցախցի նորածինները մեր խաղաղ աղաղակի հույսն են: Հոկտեմբերի 23-29 ընկած ժամանակահատվածում երեսուն ծնվել է 480 տղա, 239 աղջիկ:

- Ուզում ես խոսել, - հարցնում է Թամարան ու փոփոխ Անին՝ զգուշությամբ սալիս եղբորը, որ գրկի:

Մի ֆանի օրական աղջիկը ցրում է սան անհանգիստ ու սղաղակալան մթնոլոր-

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԸ
Հրատարակության ԻԾ Տարի
Հիմնադիր և հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԸ» ՄՈԸ
Երեսան 0010, Համադաժանության 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅՎԱԴԻ ԱԻՏԻՅԵԱՆ հեռ. 060 271117
Հավակաղաղություն (գովազդ) հեռ. 582960,
060 271112
Համակարգչ. ծառայություն հեռ. 060 271115
Շուրջօրեայ լրատվական ծառայություն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի

Թերթի նիւթերի ամբողջական թե մասնակի արտադրությունները տրամադրվում են միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրության գրառում համաձայնության խոսքի արգելում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրենքի: